

Journalistik och Multimedia
Södertörns Högskola
2001

Digital Research

**- teknik, strategi och systematik för informationssökning via
Internet**

Författare: Peder Söderlind
Jonas Källgren

Handledare: Torsten Thurén

Tack.

Torsten Thurén, vår handledare, för goda råd och konstruktiv kritik.

INLEDNING	5
SYFTE.....	6
DEFINITION.....	6
FRÅGESTÄLLNING.....	9
METOD.....	9
KVANTITATIV STUDIE	9
KVALITATIV STUDIE.....	11
TIDIGARE FORSKNING	6
JOURNALISTEN SOM INFORMATIONSANSKAFFARE.....	7
ELEKTRONISKA KÄLLOR	8
INFORMATIONSSAMHÄLLET	14
INFORMATIONSSAMHÄLLET S TEKNIKA FÖRUTSÄTTNINGAR	14
<i>World wide web (www)</i>	15
<i>Chat</i>	16
<i>Filöverföring</i>	16
<i>E-post</i>	17
<i>Mailinglistor</i>	17
<i>Nyhetsbrev</i>	17
<i>News / Nyhetsgrupper</i>	17
<i>Messageboards / Diskussionsforum</i>	18
<i>Andra möjligheter</i>	18
NY MEDIESITUATION.....	19
OMVÄRLDSBEVAKNING.....	20
UNDERRÄTTELSECYKELN	21
OMVÄRLDSBEVAKNING I ORGANISATIONER/FÖRETAG.....	22
RESULTAT/UNDERSÖKNING.....	24
UPPDRAG.....	24
SÖKA INFORMATION.....	25
<i>Frågeställning</i>	27
TID	28
<i>Positiva aspekter</i>	28
<i>Negativa aspekter</i>	29
ARBETSGÅNG, ÖPPEN SÖKNING	30
ARBETSGÅNG, SPECIFICERAD SÖKNING.....	34
FANTASI, KUNSKAP OCH KREATIVITET	35
<i>Alternativa researchmetoder och vägar</i>	37
BEVAKA	38
<i>Elektronisk postanvändning</i>	39
KONTROLLERA.....	40
<i>Källkritik</i>	40
Metataggar	42

Whois	43
REDAKTIONEN	44
<i>Internetanvändning</i>	44
<i>Verktyg för omvärldsbevakning</i>	47
System på redaktionen	48
<i>Internutbildning</i>	50
AVSÄNDARE	52
<i>Offentliga Sverige</i>	52
<i>Privata Sverige</i>	53
Landstingsförbundet - Berättelsen om vårdköerna.	54
ANALYS OCH DISKUSSION	57
KONSTATERANDEN	57
INFORMATIONSSITUATIONEN	60
INFORMATIONSSÖKNING	60
<i>Specificerad sökning – ett rutinarbete</i>	62
BEVAKNING.....	63
INFORMATIONSSAMSPEL.....	63
INFORMATIONSHANTERINGSSYSTEM PÅ ORGANISATIONSNIVÅ	64
UTBILDNING	65
REKOMMENDERAD ARBETSGÅNG VID ÖPPEN SÖKNING	65
KÄLLFÖRTECKNING.....	68
SKRIFTLIGA KÄLLOR	68
MUNTliga KÄLLOR.....	70
ELEKTRONISKA KÄLLOR	70
BILAGOR.....	70

Inledning

Under fem terminer av sex på vår utbildning, Journalistik och multimedia, har vi många gånger varit tvungna att hitta relevant information om ett ämne på ett snabbt och effektivt sätt. Det har fött tankar om hur research skulle kunna gå till. Vi har vid föreläsningar träffat många journalister och tagit del av deras erfarenhet och kunskap om research, men det har oftast handlat om den ”traditionella” sortens research - öga mot öga, papper för papper. Nu blir allt mer information tillgänglig i digital form och kan nås via Internet, vilket ger nya möjligheter och ställer nya krav på researchen. Att kunna hitta, sortera och utvärdera information effektivt är i informationssamhället viktigare än någonsin.

Uppsatsen är delvis komparativ och vi bör därför diskutera hur de olika delarna är jämförbara. Journalistik och omvärldsbevakning är till sin natur olika. Men *det är inte en jämförelse mellan journalistik och omvärldsbevakning vi skall göra. I stället rycker vi loss den del som den här uppsatsen fokuserar på, digital research, och studerar hur detta görs inom de två olika disciplinerna..*

Syfte

Med denna uppsats vill vi belysa ämnet digital research samt ge ge konkreta exempel på hur det går att förbättra eller effektivisera den informationsinhämtning som sker via Internet, den digitala researchen.

Vi vill undersöka hur svenska journalister använder sig av digital research. För att få en bredare bild av ämnet jämför vi med hur en annan grupp informationsproffs, omvärldsbevakarna, arbetar.

Definition

Med termen "digital research" avser vi informationssökning via Internet samt att utnyttja digitala möjligheter till databearbetning.

Tidigare forskning

Fram till 1970 är forskningen om informationsanskaffning förhållandevis tunn när det gäller journalistik och mer relaterad till hur vetenskapsmän skaffar sig information. Vi har använt tre teorier från före 1970 som vi anser vara applicerbara på just digital research.

Kostnadsbegreppet. Källor med den lägsta kostnaden - lättast att nå och utnyttja - används i första hand. Besväret [att hitta information] måste stå i relation till värdet av den anskaffade informationen. Ju mer erfarenhet av en källa användaren har desto mindre kostsam uppfattar han/hon dess användning.¹

Zipts lag. En individ som kan välja olika vägar att nå ett mål väljer alltid den väg som är förenad med det sannolikt minsta besväret.²

Why bother-teorin. Varje informationssökare har ett personligt kriterium på hur mycket besvär han som mest vill genomgå för att få tag på relevant information.

¹ Ginman Mariam, "En modell för journalisternas informationsanskaffning: relationen mellan informationsflöde och -substans inom olika informationsprocesser i samhället", 1983, s. 29.

² Ibid

Besvärsgåränsen är, enligt W.S Cooper som utarbetat teorin, noll eller nästan noll. Användarna vill alltså inte anstränga sig alls.³

Journalisten som informationsanskaffare

Efter 1970 börjar intresset för hur information inhämtas utanför den vetenskapliga och tekniska världen att växa.⁴

Mariam Ginman diskuterar i boken "En modell för journalisternas informationsanskaffning" (1983) journalistens roll och situation som informationsanskaffare. Hon placerar pressen i samhället och tittar på dess teoretiska och praktiska samhällsroll. Vidare analyserar hon tidningen som arbetsplats och den journalistiska processen. Samtliga delar anser Ginman vara nödvändiga eftersom de påverkar journalistens informationsanskaffning. Som bas för sin diskussion skisserar hon en modell för informationsprocessen. Ginman skapar en modell som hon kallar den för "den totala journalistiska informationsbearbetningen, relationen mellan journalistens roll som informationskonsument och informationsproducent".⁵ Hon undersöker även vilka källor som journalister nyttjar (se fig. 1).

Fig. 1. Kvantitativ fördelning av användningen av informationskällor hos journalister, uppräknade enligt sjunkande prioritet.⁶

Källor Sverige (1983)
1. Personer andra än kolleger
2. Tidningar
3. Tidskrifter
4. Redaktionens arkiv
5. Andra källor
6. Kolleger på den egna tidningen
7. Böcker
8. Eget arkiv
9. Uppslagsverk
10. Bibliotek utanför redaktionen

³ Ibid, s. 30.

⁴ Ibid, s. 34 ff

⁵ Ibid

⁶ Ibid, s. 130

11. Redaktionens bibliotek
12. Kolleger vid andra tidningar
13. Datorbaserad informationssökning

Ginman ser att journalister har olika informationsprofiler, olika beteenden vid informationsanskaffning. En journalist med bred informationsprofil skaffar mer information än en med en snäv informationsprofil. Ginman betraktar journalisterna kollektivt, jämför med vetenskapsmäns informationsanskaffning och finner att journalister är mindre formella. Den informella kommunikationen äger rum både inom redaktionen och utanför.⁷

Elektroniska källor

Mikael Gulliksson kompletterar Ginmans forskning med sin undersökning "Elektroniska källor i dagspressjournalistik", en studie av informationsteknologi, samhälle och massmedier. Gullikssons undersökning gjordes 1993 och 1996. Eftersom Gulliksson undersöker hur elektroniska källor används i dagspressjournalistik är hans forskning ett steg närmare vår uppsats än Ginman. Han diskuterar fenomenet konvergens och hur IT har påverkat nyhetsjournalistiken. Gulliksson presenterar sina resultat i ett 40-tal tabeller. För att kunna följa och visa vad han kommer fram till sammanfattar vi den diskussion han för över sina resultat:

- Finns det elektroniska textarkiv så används de.⁸
- Stora variationer finns när det gäller användning av externa databaser.⁹
- Arkivmaterial, interna elektroniska arkiv och externa databaser används oftast i ett inledningsskede av den journalistiska arbetsprocessen.¹⁰
- Finns god tillgång till elektroniska källor används dessa till större utsträckning under hela den journalistiska processen.¹¹
- Elektroniska källor används främst som bakgrundsteckning och faktakontroll.¹²

⁷ Ibid, s. 254

⁸ Gullikson Mikael, Elektroniska källor i dagspressjournalistik, 1998, s. 160.

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid, s. 161.

¹¹ Ibid

¹² Ibid

- Fler källor återfinns i texter från redaktioner med god informationsförsörjning.¹³
- En klar majoritet av journalisterna tror att de i framtiden kommer att få nytta av elektroniska databaser och lika stor majoritet efterlyser utbildning i databasanvändning.¹⁴
- Ingenting tyder på någon teknikfientlighet.¹⁵

Frågeställning

Hur använder sig svenska journalister av digital research - strategi, systematik och teknik?

Finns det ett glapp mellan de möjligheter som finns och hur de utnyttjas?

Metod

Vi har använt oss av en kvantitativ undersökning samt intervjuer med journalister och omvärldsbevakare och litteraturstudier. Vi jämför följande: Strategi, systematik och teknik/verktyg vid informationssökning via Internet. För att kunna göra detta går vi även in på de två yrkenas uppdrag. Fokus ligger dock på journalistiken.

Kvantitativ studie

Den kvantitativa undersökningen gjordes med hjälp av en dynamisk webbplats. Vi använde oss av en databaslösning där varje respondent fick ett unikt id-nummer. Detta för att förhindra att samma person svarade flera gånger samt för att kunna skicka ut påminnelser till dem som inte svarat efter en viss tid. Enkätsvaren sparades i en tabell och e-postadresser och id-nummer i en annan. Det är alltså endast möjligt att få reda på vem som svarat vad genom att samköra de två tabellerna. Urvalet av e-postadresser har skett enligt följande: Vi har systematiskt gått igenom TV, radio, och dagspress med fokus på samhälls- och nyhetsprogram. Vi har hämtat e-postadresser från SVT:s, TV4:s och Sveriges radios webbplatser. Samtliga adresser tillhör personer som på webbplatserna uppges arbeta med journalistik. När det gäller tidningar och tidskrifter

¹³ Ibid, s. 167.

¹⁴ Ibid

¹⁵ Ibid, s. 170.

har vi tagit adresserna direkt ur publikationerna. Urvalet blev slumpmässigt i den mening att endast de journalister som blev publicerade de dagar vi antecknade adresser kom med i undersökningen. Vi hoppade över tidningar som inte skrev ut e-postadresserna till sina medarbetare i anslutning till sin produktion. Vi är medvetna om att detta kan påverka resultatet av vår undersökning, framför allt för att det begränsar urvalet till de som faktiskt har och använder sig av e-post.

Vi sände den 9 maj ut 936 e-brev. Av dessa studsade (ogiltig adress, okänd adress och så vidare) 117 stycken. Anledningen kan vara att vi helt enkelt har fel e-postadress. Andra anledningar är att personen inte finns kvar på den adressen eller att personens e-postbrevlåda inte fungerar av någon anledning. Sex stycken svarade oss och berättade att de inte ville eller kunde vara med i undersökningen. Det första utskicket resulterade i 250 inkomna enkätsvar. Den 15 maj gick vi ut med en påminnelse och den 21 maj stängde vi databasen. Vi hade då fått 385 svar, en total svarsprocent på 41 procent.

Könsfördelningen blev slutligen 148 kvinnor, 141 män samt 96 som valt att inte ange av vilket kön de är. Fördelningen mellan vilka medier dessa arbetar inom är återspeglas av fig.2.

Fig. 2. Fördelningen mellan branscher i undersökningen. n=385

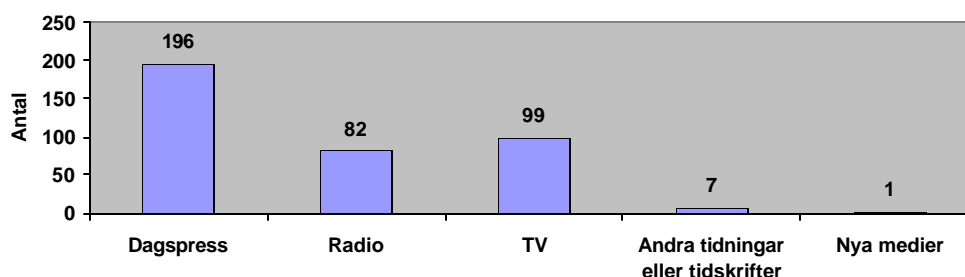

Fig. 3 visar åldersfördelningen bland respondenterna och Fig. 4 visar de svarandes tid inom yrket.

Fig. 3. Åldersfördelning. n=384

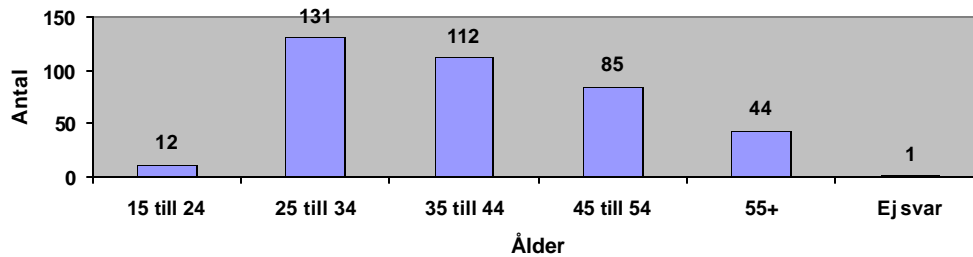
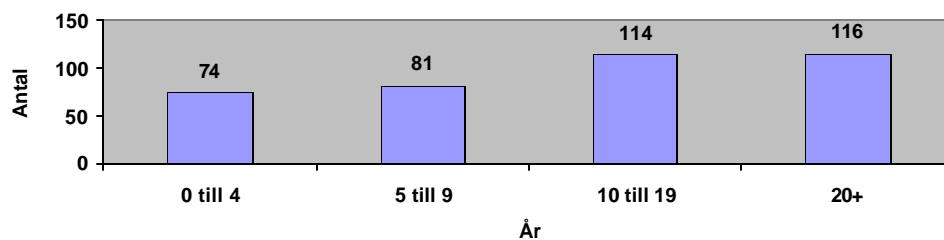

Fig. 4. Yrkeserfarenhet. n=384

När vi planerade undersökningen uppstod ett dilemma. Som vi ser det kan man göra på två sätt. För det första vända sig till ett mindre antal och lägga större vikt vid uppföljning vilket skulle ge ett lågt bortfall. Detta skulle skapa ett mindre underlag med stor generaliserbarhet. Den andra metoden, som vi använde oss av, var att försöka nå så många som möjligt och sedan acceptera ett större bortfall. Att vi använde oss av den senare metoden beror på att *det är primärt att få in så många vinklar och åsikter om digital research som möjligt*, att skapa en bred bild av hur digital research används bland journalister i Sverige.

Kvalitativ studie

Den kvalitativa studien bestod av intervjuer med tre omvärldsbevakare och tre journalister samt två sakkunniga inom ämnet.

Vår definition av vad ett omvärldsbevakningsföretag gör är att de utför insamling, bearbetning och analys av information åt sina kunder. I Sverige finns det ett tiotal sådana företag. Inget av dem är speciellt stort sett till personalstyrkan.

Omvärldsbevakarna är:

Wolfgang Heller från Infonaut och Richard Tellström från Stockholm Research Unit, samt Erik Trillkott som arbetar med omvärldsbevakning åt Landstingsförbundet. Wolfgang Heller driver företaget Infonaut sedan 1991. Han är utbildad journalist, mediepédagog och informatiker. Han har tidigare arbetat som informationssekreterare på tysk-svenska handelskammaren i Stockholm och som omvärldsanalytiker och marknadsstrateg inom Siemenskoncernen. Wolfgang Heller utbildar även omvärldsanalytiker vid omvärldsbevakningsföretaget Docere Intelligence. Richard Tellström på Stockholm Research Unit har en fil. kand i konstvetenskap och etnologi bakom sig och har arbetat som analytiker och med utbildning i omvärldsanalys. Richard Tellström har också varit VD för Imedia Norge A/S, ett företag inriktat på omvärldsanalys, strategi och utbildning. Erik Trillkott är informationsdirektör på Landstingsförbundet. Han har en bakgrund som journalist och ansvarar både för den omvärldsbevakning landstinget bedriver och för att få ut information från förbundet. Vi har även haft kommunikation via e-post med Jörgen Ramnelöv, ansvarig för analysavdelningen på Docere Intelligence.

Journalisterna är:

Camilla Lindholm är researchchef på Veckans Affärer (VA). Innan hon började på VA jobbade hon på PR-byrå JKL i sju år. Arbetet på VA:s researchavdelning handlar till stor del om att via webbundersökningar få in information om ekonomi och organisation hos företag. Informationen analyseras och resulterar i specialbilagor, till exempel "Sveriges 500 största företag". Under våren 2001 var en av oss, Peder Söderlind, tillfälligt anställd på researchavdelningen. Detta har gett oss en bra bild av avdelningens arbetete med informationshantering.

Stefan Lisinski på Dagens Nyheter (DN) är allmänreporter med viss inriktning på rättsbevakning. Han har ett förflutet på faktaredaktionen som består av tre personer, varav en mestadels jobbar med bokbeställningar och två med databassökningar.

Mycket av jobbet går ut på att plocka fram material från fulltext-databaser, främst från nyhetsbyråer. Ewa Stenberg och Ingrid Carlberg, båda journalister vid DN, hänvisade oss till Stefan Lisinski när vi önskade intervjua dem om hur de söker information via Internet. De ansåg att Stefan Lisinski är en av de på DN som kan detta bäst.

Zendry Svärdekrona är journalist på Aftonbladet. Han arbetade tidigare som journalist på Göteborgs-Posten, är ordförande i föreningen Grävande journalister samt en av de

drivande krafterna bakom press.nu. Press.nu kan ses som en verktygslåda för digital research.

De personer som vi valt att kalla auktoriteter är alla personer inom universitets och högskolevärlden med relevant kunskap i ämnet.

Auktoriteterna är:

Mark Comerford, också han vid JMK, har varit kursansvarig vid de två kurser i elektronisk research som getts vid JMK samt liknande kurser i föreningen Grävande journalisters regi.

Magnus Hoppe, högskoleadjunkt samt ansvarig för kunskapsområdet "informationssökning och omvärldsanalys" vid institutionen för Informationsdesign och Produktutveckling vid Mälardalens högskola och föreläsare i ämnet omvärldsbevakning, har generöst bidragit med tankar och tips.

Gunnar Nygren undervisar i lokaljournalistik vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK) vid Stockholms universitet och arbetar på en undersökning om hur digitaliseringen påverkar kommunjournalistiken.

Litteraturstudier har skett inom flera områden: omvärldsbevakning, journalistik och digital research.

Den första typen litteratur handlar om journalistikens villkor med fokus på hur journalister hämtar in information. Våra huvudsakliga källor är Mikael Gullikssons rapport "Elektroniska källor i dagspressjournalistik: tekniktillgång, teknikanvändning och attityder vid tre redaktioner 1993 och 1996" samt Miriam Ginmans undersökning "En modell för journalisternas informationsanskaffning. Relationen mellan informationsflöde och –substans inom olika informationsprocesser i samhället". Vi har även haft användning av Gunnar Nygrens undersökning av hur digitalisering påverkar kommunjournalistiken samt Torsten Thuréns och Göran Leths "Källkritik på Internet".

Den andra typen litteratur är främst från USA och handlar om hur frilansande informationssökare, så kallade "information brokers", arbetar. Reva Baesch har skrivit sju böcker om informationssökning via Internet. Det är titlar som "Secrets of the super Net searcher" och "Researching online for dummies". Norma Paul, Bruce Garrison och Tom Koch är andra författare inom ämnet. Den amerikanska litteraturen är inte oväntat fokuserad på just USA.

Den tredje gruppen litteratur är berättande om hur omvärldsbevakning går till. Larry Kahaners "Competitive Intelligence" är vår huvudbok i detta ämne. Vi har även läst ett antal rapporter som handlar om hur informationsteknologin utnyttjas inom omvärldsbevakning. Vi har under knappt ett års tid bevakat ett urval webbplatser genom ett flertal intelligenta agenter på ämnet omvärldsbevakning, mer om intelligenta agenter senare i uppsatsen. Vi har hittills inte funnit någon bra litteratur om omvärldsbevakningsbranschen i Sverige.

Viss litteratur lyser med sin frånvaro, främst den svenska litteraturen inom området. Det beror till största delen på att vi helt enkelt inte har ansett den vara av tillräcklig relevans för vår uppsats. De humanistiska böckerna i informationssökning har ofta en någorlunda bra metodologi för informationssökning online, men är lika ofta direkt felaktiga när det gäller hur tekniken kan användas och hur den fungerar. Flera skrifter anger att de är handböcker i informationssökning medan de egentligen är beskrivningar av *var* man kan hitta informationen och inte om *hur* man kan hitta den.

Informationssamhället

Informationssamhällets tekniska förutsättningar

Den totala informationsmängden i världen beräknas öka från tolv miljarder gigabyte år 1999 till 57 miljarder gigabyte år 2003. Internet är ett av de snabbast växande medierna i världen. 7,3 miljoner nya webbsidor skapas varje dag.¹⁶

Men Internet, "nätet", är ingenting annat än den infrastruktur som gör en rad tjänster möjliga, alltså inget innehåll i sig utan bara teknik. I korthet är Internet en mängd datorer anslutna till varandra via olika mindre nätverk till ett stort sådant - ett nätverk av nätverk.

Alla datorer anslutna till Internet blir tilldelade ett unikt id-nummer, ett så kallat IP (Internet Protocol)-nummer, som används för att identifiera datorn i dess

¹⁶ Lyman, Peter & Varian, Hal R. How much Information?, 2000, s. 31.
<http://www.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info/how-much-info.pdf> 2001-08-16

kommunikation med resten av Internet. Detta oavsett vilken av de olika tjänsterna som tas i bruk.

Vilka informationsbärare går då att nå via Internet?

World wide web (www)

World wide web, ”webben” i dagligt tal, är den tjänst som de flesta förknippar med Internet. Man kan kalla det ”Internets grafiska skal”. Webben är den mest använda och den i lagringsutrymme största tjänsten av alla Internet-tjänster. Kommunikationen mellan datorerna på webben sköts via http, hypertext transfer protocol, en uppsättning ”regler” för hur de olika uppkopplade datorerna ska meddela sig med varandra. Det är på webben vi hittar adresser som www.sh.se eller www.expressen.se.

Webben kan delas upp i två delar, ”yt-webben” och ”djup-webben”. Yt-webben är det som de flesta förknippar med www, de sidor som likt ett skal skapar bilden av webben. I en studie gjord av företaget Completeplanet¹⁷ beskrivs yt-webben som den del av Internet de genomsnittliga surfarna känner till, och djup-webben som databaser åtkomliga från webben samt dynamiska webbsajter. Djup-webben beräknas innehålla 400-550 gånger mer datamängd än yt-webben, 7500 terabyte information jämfört med yt-webbens 19 terabyte (i studien ”how_much_info”, gjord på Berkeley University, uppskattas det till 10-20 terabyte¹⁸), och 95% av innehållet beräknas vara gratis och tillgängligt för allmänheten.¹⁹

Completeplanet kommenterar resultatet av sin undersökning såhär:

To put these numbers in perspective, an NEC study published in Nature estimated that the largest search engines such as Northern Light individually index at most 16% of the surface Web. Since they are missing the deep Web, Internet searchers are therefore searching only 0.03% – or one in 3,000 – of the content available to them today.²⁰

Enligt NECs studie söker alltså en genomsnittlig webbaserad sökmotor igenom ungefär 0,03 procent av webbens hela innehåll och endast 16 procent av yt-webben.

¹⁷ <http://www.completeplanet.com> 2001-08-16

¹⁸ Lyman, Peter & Varian, Hal R. How much Information?, s. 31

¹⁹ Bergman, Michael, The deep web: surfacing hidden value, 2000,

<http://www.completeplanet.com/Tutorials/DeepWeb/summary03.asp> s. 4, 2001-08-16

²⁰ Ibid

Webben kan alltså som ovan liknas vid ett skal, eller kanske som "Internets operativsystem" - ett operativsystem som rymmer och visualiserar många funktioner som annars är svåra att ta till sig. Många av de tjänster vi nu ska beskriva går att använda från webbsidor.

Chat

IRC (Internet Relay Chat) är en teknik för att meddela sig via text i realtid med andra uppkopplade. Här sparas inte information – här flödar den. Detta "chattande" sker via speciella program, till exempel Mirc eller Pirc²¹, som sätter deltagaren i kontakt med något av det trettiotal internetbaserade nätverk som ger möjligheten att "chatta" i cirka 30 000 kanaler. Här pågår det ständigt tusentals samtal, alltifrån flirtande till politisk analys eller programmeringstips.

En liknande form av kommunikation är meddelandeprogram som ICQ, MSN Messenger och liknande. De fungerar som ett slags "en till en-chattar" (i vissa fall "flera till flera") med möjlighet att skapa "kompislistor", en funktion för att se när de registrerade "kompisarna" är uppkopplade på nätverket. Dessa program ger de inblandade parterna möjlighet att spara konversationerna för senare läsning och även möjlighet att skicka filer till varandra.

Men det går även att "chatta" via webben. Aftonbladet.se, passagen.se och kent.nu är exempel på sajter med chat-funktioner.

Det är svårt att säga någonting om informationsmängden som skapas vid chattande eftersom det mesta är flödande information som inte sparas, med undantag för meddelandetjänsterna vars "history" är privat för varje användare.

Filöverföring

Ftp (File Transfer Protocol) är ett system för att överföra filer via Internet direkt från server till klientdator. Det går att ladda hem filer via webben, med http, men eftersom ftp är snabbare – en mer direkt koppling – är det smidigare att ladda ner filer på det här sättet. Det går att använda sig av ftp via ett webbgränssnitt, något som till exempel webbplatsen www.download.com använder sig av.

E-post

Elektronisk brevform med digitala fördelar, till exempel möjligheten att bifoga filer av olika slag, och nackdelar som risken att vid öppnandet av de bifogade filerna smittas av datavirus. Det skickas ungefär 610 miljarder e-brev varje år, med en sammanlagd datamängd av 11285 terabyte.²²

Mailinglistor

En mailinglista är enkelt uttryckt en mängd e-postadresser samlade kring ett specifikt ämne eller ett specifikt tema. Alla inlägg till mailinglistan skickas ut till alla medlemmar, vilka alla har möjlighet att svara på inläggen – svar som kommer hela listan till del. Ett exempel på detta är Medialistan, med cirka 1500 medlemmar och runt 15 inlägg per dag.²³ Utskickens görs ofta med hjälp av speciella program, likt Listserv eller Majordomo, men kan också göras via webbplatser som till exempel Listbot.com.

Nyhetsbrev

Ett nyhetsbrev skiljer sig från en mailinglista på ett markant sätt: prenumeranternas möjlighet till interaktion är mycket begränsad. Varje prenumerant är isolerad från de andra och det framgår normalt sett inte vilka andra som prenumererar på nyhetsbrevet. Utskickens kan dock göras på samma sätt, med samma program som används till mailinglistor.

Vare sig det gäller mailinglistor eller nyhetsgrupper så är det viktigt att skilja mellan modererade och omodererade listor/grupper. Är listan/gruppen modererad innebär det att alla inlägg granskas innan publicering – ett urval görs – och är listan/gruppen omodererad är debatten ”fri”.

News / Nyhetsgrupper

Usenet är en uppsättning regler för att vidarebefordra och sköta om nyhetsgrupper/news. Nyhetsgrupperna kan beskrivas som en gigantisk elektronisk anslagstavla där det finns ett ämne för alla. Den stora skillnaden mellan Nyhetsgrupper och mailinglistor är att konsumenterna av nyhetsgrupper får välja

²¹ <http://www.mirc.co.uk/> och <http://www.pirchat.com> 2001-08-16

²² Lyman, Peter & Varian, Hal R. How much Information? S.86

själva vilka inlägg som är intressanta. Inläggen sparas på serverplats och läsarna kan bläddra fram de inlägg som verkar mest läsvärda – de ges möjlighet att sälla själva. I det amerikanska universitetet Berkeleys fragmentariska studie räknas det med en inkommande unik datamängd till världens alla nyhetsgrupper på 0,2 terabyte per dag , vilket ger 73 terabyte unika Usenet-inlägg varje år.²⁴

Messageboards / Diskussionsforum

Ett diskussionsforum har mycket gemensamt med en nyhetsgrupp. Men det finns några viktiga skillnader. Diskussionsforum är webbaserade medan nyhetsgrupper har ett helt eget system. Diskussionsforum ligger utspridda över webben och är inte katalogiserade och samordnade – nyhetsgrupper är ordnade enligt ett strikt system för namngivning, katalogisering och kategorisering. Det går alltså att hitta inlägg i diskussionsforum genom att göra sökningar på webben.

Andra möjligheter

När man talar om Internet är det oftast de ovan beskrivna tjänsterna som tas upp. Men för en journalist (eller nyfikna personer i allmänhet) finns det ytterligare några möjligheter. Som exempel tar vi här upp Whois, Host och Traceroute.

Whois är en funktion för att undersöka vem som står som ägare av en webbplats samt den IP-adress som kopplats till webbsidan och går (precis som Host och Traceroute) att använda på exempelvis webbplatsen press.nu. En sökning med Whois som undersökte Södertörns högskolas webbplats www.sh.se visar bland annat att IP-adressen är 193.10.74.100 och att kontaktpersonen heter ”Lars Branbin”²⁵.

Host används för att ta reda på de IP-nummer som är kopplade till en webbadress och för att se vilka ”subdomäner” (subdomän.domännamn.toppdomän) som är kopplade till adressen. En titt på www.sh.se visar 167 subdomäner, alltifrån ”a207f.sh.se” till ”biblioteket.sh.se”²⁶.

²³ E-post, Fredrik Laurin, 2001-05-01

²⁴ Lyman, Peter & Varian, Hal R. How much Information?, s. 86

²⁵ Whois genomförd via <http://www.press.nu/research/internet.shtml> 2001-05-16

²⁶ Host genomförd 010516 via <http://www.press.nu/research/internet.shtml>

Traceroute är en funktion som tar reda på var i världen ett IP-nummer har sin hemvist, alltså var i världen den aktuella webbservern står. En sökning på den IP-adress vi tidigare fått fram leder oss via en server i Stockholm, ”stockholm-1-POS4-0-0.sunet.se” till ”shns1.sh.se” – Södertörns högskola. Vi kan alltså sluta oss till att Södertörns högskolas server ligger någonstans i Stockholms-området.

Sammanfattning

Den totala informationsmängden i världen ökar dramatiskt. Internet och www är tekniska konstruktioner. Information på webben kan vara både lagrad och flödande (jämför webbsidor och chattar), presenteras och existera på olika platser och förgreningar – var och en med specifika tekniska förutsättningar.

En sökmotor söker i snitt igenom 0,03 procent av den information som går att nå via webben.

Ny mediesituation

Antologin ”På väg mot medievärlden 2020” innehåller ett antal texter där en rad sakkunniga ger sin bild av Sveriges mediefär. I förordet konstateras att alla led i medieprocessen påverkas av de tekniska förändringarna.²⁷

Nygren och Hvitfeldt urskiljer nya klyftor i medieanvändningen, där breda grupper nöjer sig med gratistidningar och TV medan elitgrupper skaffar sig fördjupad information genom nya medieformer.²⁸ Ny teknik innebär både nya produktionsmetoder och nya distributionsformer. Den kraftigt ökade tekniktätheten och teknikmoderniseringen inom medierna har inneburit att vissa arbetsuppgifter har försvunnit medan andra har tillkommit.²⁹

I boken ”The Future of printed press - challenge in a digital world” betraktar författarna hur nya kompetenskrav har dykt upp i tidningsbranschen. De belyser även hur få det är som har de kompetenserna.

On the one hand, Internet offers new ways of collecting and reporting information, and integration of Internet access into the newsroom and

²⁷ Håkan Hvitfeldt, Gunnar Nygren, På väg mot medievärlden 2020, 2000, s. 7

²⁸ På väg mot medievärlden 2020, Sid 7

²⁹ Höskoleverket, Journalistutbildningar i högskolan, en utvärdering 2000 s. 39

economisation of the newsgathering process will dominate future news productions. On the other hand, making use of the medium to publish newspaper also requires completely new set of skills, one that at this point few journalists have.³⁰

Digitaliseringen påverkar alla led i den journalistiska processen och detta ställer krav på olika kompetenser i yrket.

Sammanfattning

Mediernas position och situation är på grund av de tekniska förändringarna under förändring. Detta innebär i sin tur nya krav på kompetenser hos de som skall producera media.

Omvärldsbevakning

Vårt syfte är som vi berättat ovan att ge en bredare bild av informationssökning via Internet. Vi har därför vänt oss till en annan grupp informationshanterare, nämligen omvärldsbevakarna.

Omvärldsbevakning är den svenska term som har etablerat sig för vad som internationellt kallas Business intelligence. Det svenska ordet ger en bild av att man riktar sin uppmärksamhet utåt och försöker att bevaka sin omvärld. Men ordet i sig är något missvisande. Detta belyser även Erik Trillkott, informationsdirektör på Landstingsförbundet.

- Jag tror det var en av Volvocheferna som sa att omvärldsbevakning är invärldsbevakning, han menade att om vi tog till vara på den kunskap som finns inom bolaget skulle vi inte behöva ta in så mycket utifrån.³¹

I det engelsk/amerikanska ordet Business intelligence (BI) skall ordet intelligence översättas med underrättelse snarare än med intelligens. Ett annat engelskt begrepp som är väl använt är Competitive Intelligence, vilket beskriver en tävlan, konkurrens -

³⁰ "The Future of printed press - challenge in a digital world", Monique van Dusseldorp, Rosin Scullion, Jan Bierhoff.

³¹ Trillkott Erik, intervju på Landstingsförbundet 16/11-2001

information som konkurrensmedel. Det råder således en viss begreppsförvirring. Vi kommer i den här uppsatsen att använda termen omvärldsbevakning, vi definierar det utifrån rapporten ”Business Intelligence – en teoristudie inom området omvärldsbevakning” av Mikael Thorson som:

En funktion eller verksamhet inom ett företag eller en organisation som genom inhämtning och delgivning av intern och extern information ger brukaren ett beslutsunderlag.³²

Ordet information har flera betydelser inom omvärldsbevakning. Det engelska ordet intelligence kan översättas med bearbetad information, underrättelse eller kunskap. Hans Hedin delar i sin uppsats ”Competitor intelligence - case study of 10 swedish companies” (1992) in informationen i tre delar.

1. Data - är osammanhängande bitar av kunskap.
2. Information - är förädlad data som på något sätt ger mening för en person eller organisation.
3. Underrättelse / Intelligence - är förädlad information som direkt kan användas i till exempel planeringsprocessen eller som beslutsunderlag. Någon form av urval, bearbetning och spridning måste ske för att informationen skall bli ”förädlad”.³³

Underrättelsecykeln

Den mest grundläggande modellen av BI baserar sig på en arbetsgång som tillämpas inom militära underrättelseorganisationer runt om i världen. Modellen kallas där underrättelsecykeln. En annan version kallas BI-cykeln, men grundprincipen är densamma och i botten väldigt enkel. På den amerikanska militärens underrättelsetjänst, Central Intelligence Agencys (CIA) webbplats återges underrättelsecykeln (vår översättning):

1. Planering och ledning.

³² Thorson Mikael, Business Intelligence - en teoristudie inom området omvärldsbevakning, s. 14, SISU publikation 1997:04.

³³ Ibid, s. 10

Här sker den övergripande planeringen av projektet, allt ifrån behovsanalys till leverans av en underrättelse till kunden. Detta är både början och slutet på cykeln, början eftersom det är här man lägger upp strategin, slutet eftersom det är här underrättelsen påverkar beslut och i sin tur skapar nya behov.

2. Insamling.

Här insamlas all rå information och data som behövs. Detta för att kunna göra en analys som senare resulterar i en underrättelse.

3. Behandling

Här behandlas data och information så att den blir greppbar och förståelig. Informationen sätts in i sitt sammanhang.

4. Analys

All information utvärderas, motstridiga uppgifter ställs mot varandra, specialister rådfrågas och informationens betydelse, pålitlighet, validitet och relevans bedöms. Reflektioner görs över vilken påverkan som kommer att ske på organisationen, med utgångspunkt från den nya informationen redovisas.

5. Delgivning

Det sista steget flyter direkt samman med det första.³⁴

Omvärldsbevakning i organisationer/företag

Omvärldsbevakning är ingen isolerad företeelse för en liten grupp inom företaget. Sven Hamrefors gjorde en undersökning (1996) av fyra svenska företag om hur människor i organisationer bevakar sin omvärld. Resultatet av hans studie visar att människor bevakar sin omvärld genom att identifiera och tolka händelseförlopp. Hamrefors gör en liknelse med hur spelare i lagsporter "läser spelet". Spelare försöker förutse hur vissa förlopp kan utvecklas. Denna spelläsning är begränsad till den handlingsmiljö som personen uppfattar som relevant i förhållande till dennes uppfattning om sina möjligheter att agera. Handlingsmiljö inte är detsamma som den miljö där människor bör agera utan den miljö där de upplever att de kan agera. Detta resulterar enligt Hamrefors i att det kan vara svårt att åstadkomma omvärldsbevakning i organisationer så att vissa analytiker bevakar omvärlden åt

³⁴ <http://www.cia.gov/cia/publications/facttell/intcycle.htm> 2001-06-05, 10:49.

andra. Grundläggande är i stället att varje medarbetare bevakar sina egna handlingsmiljöer på ett effektivt sätt.³⁵

Omvärldsbevakningen är således en fråga för hela företaget. Samtidigt får underrättelsen ingen verkan om den inte är förankrad i ledningen. Detta kan endast ske på planeringsstadiet. Omvärldsbevakningen måste därför ligga i direkt närhet till ledningen, kanske vara integrerad med ledningen. I många stora företag är omvärldsbevakningsavdelningen placerad i direkt närhet till planerings- och strategiavdelningen (ledningen). Detta är logiskt eftersom syftet med BI är att ge ett underlag för strategi och planering.³⁶ I andra företag finns omvärldsfunktioner i varje avdelning, fördelen med detta är vad vi ovan berättat att Sven Hamrefors kommer fram till. Omvärldsbevakning ska med andra ord skötas av dem som förstår ämnet bäst. De har större chans att samla in relevant information, bedöma den och interagera. När det sistnämnda är fallet understryker Cahaner vikten av kommunikation. Han ser problem med att information brukar röra sig lodrätt i organisationer och inte vågrätt, vilket skapar en ineffektiv omvärldsbevakning.³⁷ För maximal effekt anser Cahaner att omvärldsbevakningsfunktionen skall vara placerad högt nog i organisationen för att få medarbetarna att betrakta den med respekt. Det skall dock vara möjligt för alla medarbetare att vara en del av den.

”The competitor intelligence unit should be close to the prime user but accessible to everyone in the corporation”³⁸

Sammanfattning

Omvärldsbevakning är en process där data inhämtas, får mening och kan användas. Omvärldsbevakning handlar om en rad andra saker än att bara hämta in information. I denna uppsats fokuserar vi dock på inhämtningsfasen.

³⁵ Thorson Mikael, Business Intelligence – en teoristudie inom området omvärldsbevakning, s. 45

³⁶ Cahaner Larry, Competitive intelligence, Touchstone, 1997 s. 45

³⁷ Cahaner Larry, Competitive intelligence, sid 46

³⁸ Cahaner Larry, Competitive intelligence, sid 47

Resultat/undersökning

Uppdrag

Omvärldsbevakarens uppdrag är som vi visat att presentera relevant information för en organisation så att denna kan ta korrekta beslut. När det gäller journalistiken och dess uppdrag finns det en rad olika strömningar och uppfattningar. En ideologisk uppfattning är att journalisten skall se till att medborgaren får den information hon behöver, bland annat för att kunna delta och ta beslut i den demokratiska processen. I denna uppfattning ingår att journalisten skall värna om den enskilde medborgaren och bevaka makten. Journalistiken är bred i sin natur. Arbetsuppgiften kan variera från långtidsprojekt som resulterar i en dokumentär till att producera tre, fyra artiklar per dag. Vilken slags arbete journalisten utför påverkar hur han använder sig av digital research. Vi beskriver tre situationer och jämför med hur omvärldsbevakare hanterar desamma. Den första är när journalisten skall sätta sig in i ett ämne eller ett skeende och i slutändan återberätta detta. Journalisten måste göra en öppen sökning. Den andra situationen är när uppdraget är att ta reda på fakta om en specifik händelse. Vi kallar detta för en specificerad sökning. Den tredje situationen är när journalisten skall bevaka ett ämne eller skeende över tid.

Finns det då några övergripande skillnader och likheter i de båda gruppernas uppdrag?

Gunnar Nygren anser att:

- Journalisten har ofta en ide [...] man har en uppfattning, så här är det, det här är grejen [nyheten], det här är vinkeln och då har man en smal ingång. Då väljer man bara vissa källor som är relevanta utifrån den vinkeln.

Gunnar Nygren tror att omvärldsbevakarens uppgift är annorlunda, att till exempel klarlägga var en specifik fråga står just nu. Då måste man ha en bred ingång och ta med väldigt många källor.³⁹ Gunnar Nygren anser att det vore önskvärt att journalistiken ibland hade en bredare ingång då mycket missas just på grund av smalheten.

³⁹ Nygren Gunnar, intervju på Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK), 2001-05-08

-Det intressanta kanske inte ligger i den förutbestämda vinkeln, det som är nytt.⁴⁰

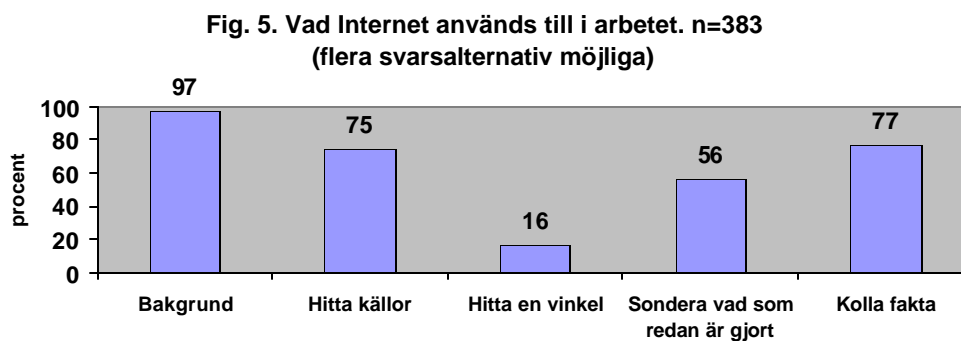
Richard Tellström, omvärldsanalytiker på Stockholm Research Unit, anser att den grundläggande skillnaden är önskan om att berätta:

- Den största skillnaden [mellan omvärldsbevakare och journalister] är att en journalist måste ha en önskan om att berätta. Detta har inte omvärldsanalytiker, eller bör inte en omvärldsanalytiker ha – han eller hon skall stanna vid en rapport, ett konstaterande. Därför är journalister jättedåliga omvärldsanalytiker, de kvävs i det här yrket. På samma sätt är omvärldsanalytiker dåliga journalister.⁴¹

Richard Tellström anser även att en viktig del av analysen sker i diskussion med kollegerna. Varje rapport som SRU producerar skrivs under av alla i företaget eftersom det inte går att urskilja vem som står för vilken del av analysen. Det är en grupp-gemensam process. Han kan tänka sig att detta inte sker i samma utsträckning inom journalistiken, där journalisterna jobbar mer självständigt.⁴²

Söka information

Fig. 5 visar i vilken del av den arbetsprocessen som journalisterna använder sig av Internet.

Vi kan se att Internet används vid flera olika tillfällen i den journalistiska processen. Detta är även en betraktelse som Gunnar Nygren gör i sin undersökning "Medierna i den digitala kommunen". En av slutsatserna i undersökningen är att

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Tellström Richard, intervju på Stockholm Research Unit (SRU), 2001-05-08

⁴² Ibid

kommunjournalister använder nätet vid framför allt fem tillfällen i den journalistiska arbetsprocessen:

a) Idé

Många surfar planlöst för att se om nåt har hänt på de webbplatser de anser vara viktiga.

b) Grundresearch

Här används det egna arkivet för att kolla vad tidningen själv har gjort. Reportern skaffar sig grundkunskap i ämnet.

Här skaffar sig reportern även namn och telefonnummer till personer att kontakta. Nätet används för att finna förstahandskällor. Detta sker ofta i andrahandskällor som till exempel tidningsartiklar.

c) Researchen

Här går man på förstahandskällorna. De vanliga metoderna, möta människor eller ringa dem.

d) Urval, värdering, koll

Det kan hända att reportern fått olika uppgifter som behöver kontrolleras, eller uppgifter som inte stämmer överens med det man har läst in sig på. Kontrollera uppgifterna och/eller hitta andra källor som kan förklara varför det inte stämmer.

e) Publicering. (Faller utanför ramen för denna uppsats)⁴³

Till frågan som redovisas ovan fanns det också en textruta där respondenterna kunde kommentera och nyansera sina svar. Totalt lämnades 76 kommentarer. Två vanliga kommentarer var att Internet används för att hitta nyheter och uppslag (21 st.), samt för att hitta telefonnummer till organisationer och intervjuobjekt (16 st.). Endast tre stycken angav att de brukar läsa diaries på webben. Kommentarererna stärker bilden som ges i diagrammet ovan. Journalister använder framför allt Internet till att orientera sig i, och skapa sig själva en bild av, det ämne de ska skriva om.

En ovanlig och viktig kommentar var:

”[Att] hitta motbilder, jämföra min egen bild med andra medier, söka partsinlagor, dokument, bilder, kartor osv.”

⁴³ Nygren Gunnar, intervju

Enligt Gunnar Nygrens undersökning är den första fasen i journalistiskt internetanvändande att leta uppslag och idéer. Det är därför överraskande att endast 16 procent av de svarande i vår undersökning angav att de använder Internet till att hitta nya vinklar. Det är även anmärkningsvärt eftersom Internet ger goda möjligheter att hitta och jämföra olika ingångar, vinklar, till ett ämne.

Vi har under våra intervjuer stött på såväl likheter som olikheter när det gäller den strategi omvärldsbevakare och journalister har. En skillnad vi uppfattat är att omvärldsbevakaren måste definiera hårt vad dennes uppgift är. Detta sker i ett inledningsskede och då i diskussion med uppdragsgivaren. Omvärldsbevakaren måste ha klart för sig vad för slags information uppdragsgivaren behöver. Detta sker i planeringsfasen. Journalisten har enligt vår uppfattning inte på samma sätt detta krav på sig att redogöra - dels inför sig själv, dels för sin uppdragsgivare - exakt vad för slags information som i slutänden skall presenteras. Vi ser hur detta påverkar hur journalister och omvärldsbevakare tänker strategiskt. Omvärldsbevakare uttrycker sig gärna i stil med "Vi detekterar aktörerna i ämnet"⁴⁴.

Frågeställning

En viktig fas i informationssökningsprocessen på Internet är att ställa rätt frågor. Resultatet av en sökning står i proportion till vilka frågor som ställts. Sökningen bör starta med en frågeställning.

Jean Ward och Kathleen Hansen beskriver i boken "Search strategies in masscommunication" hur en idé väcks och blir startskottet till en frågeställning.⁴⁵ Frågeställningen hjälper journalisten att både definiera sitt informationsbehov och i slutänden forma sitt budskap. Det är i frågeställningsfasen som hon identifierar vilka områden ämnet hamnar inom. Journalisten bör även begränsa ämnet. De journalistiska "standardfrågorna" vem, vad, var, när, varför och hur ger en bra start. Ställer man sig dessa frågor samt har en bild av inom vilka ämnesområden frågan rör sig om, bildas en uppfattning om vilken slags information som är lämplig att söka. Det är även i

⁴⁴ Tellström Richard, intervju

⁴⁵ Jean Ward, Kathleen Hansen, Search strategies in masscommunication, 1997

frågeställningsfasen som journalisten skall fundera över vad som är nytt med ämnet. På detta sätt undviker hon att göra jobb i onödan. Det är på detta sätt journalisten skapar sig en bild av vilka presumtiva källor det kan finnas.

Sammanfattning

Journalisterna i vår undersökning använder främst Internet till att kolla fakta, bakgrund och källor, inte till att hitta nya vinklar. Gunnar Nygrens kvalitativa undersökning visar, med undantag för ”vinkelsökningen”, på samma tendenser.

Omvärldsbevakare definierar sin sökuppgift hårdare än journalister.

En tydlig frågeställning är viktig för att hitta den information som söks.

Tid

Journalisterna som svarat på vår enkät ser tidsfaktorn som både positiv och negativ.

Positiva aspekter

Respondenterna ser det som positivt med digital research att det går snabbt att hitta vad som söks, att man slipper ringa eller åka iväg. 147 stycken uttrycker just snabbheten vid informationssökning via Internet som mediets största fördel. Detta är dels knutet till möjligheten att snabbt sätta sig in i en fråga, dels att finna intervjuobjekt. En journalist skriver att:

”jag ser oerhörda möjligheter att få en ingång i nya ämnesområden och snabb information, så att man kan lokalisera exempelvis en lämplig person att sedan ta kontakt med, särskilt när man behöver gå utanför landets gränser, exempelvis i EU-frågor.”

Vi ser ytterligare ett par återkommande positiva kommentarer till Internets tidsbesparande effekt. Det handlar om att få material levererat till sig som journalist. Att endera hitta den direkt på en webbplats eller i en databas alternativt bli tipsad om att informationen finns där att ladda hem. Även möjligheten att få materialet skickat till sig via e-post upplevs som en stor fördel gentemot att få det levererat med vanlig post.

Några journalister uttrycker hur de numera slipper fastna i telefonväxlar för att sedan hamna hos en informatör som ändå inte är insatt i ämnet. Med hjälp av Internet kan de

finna rätt person på företaget/organisationen och kanske ett direktnummer. När det gäller faktakontroll, till exempel namn eller stavning, anser vissa att det går snabbare att gå till en webbplats än att ringa. Detta kan leda till en högre grad av källkritik/kontroll:

”fördelen blir också att snabbheten gör att man kanske gör den där sista kontrollen när det gäller fakta”

Ett par journalister anser att deras möjligheter till research under kvällar och nätter har ökat eftersom Internet har öppet dygnet runt när myndigheter och företag inte går att få tag på. En journalist anser även :

”Att det är lätt att få tag på, få kontakt med personer via e-post, för det mesta svarar de också på breven. Ofta ringer de upp när de har tid om man bett dem om det via mail.”

Negativa aspekter

Informationssökning via Internet upplevs alltså som tidsbesparande på flera sätt. Men *ett av de problem som journalisterna upplever som störst är just att det tar för mycket tid(!)*. I vårt material hörs det flera röster som tillsammans ger en motbild till de positiva rösterna om Internets tidsbesparande effekter.

En journalist menar att:

”Det är på tok för mycket [information], på tok för dålig att orientera mig, behöver gå en sållningskurs”

En annan säger att:

”ibland finns det för mycket information. Det är svårt att avgränsa sökningen. Sökningen kan ta för lång tid”

och en tredje uttrycker hur:

”det kan vara svårt att begränsa och sälla när man söker förutsättningslöst via en sökmotor. Även en specificerad sökning kan ge många träffar av vilka dom flesta är ointressanta. [...] Nätet är bara ett av de sätt som jag använder för att hitta information, det är inte alltid det snabbaste eller bästa.”

Bilden vårt material ger är att den breda omfattningen av information som går att nå via Internet uppfattas som oöverskådlig. Detta leder till ett sållningsproblem som tar tid. För varje bra ”träff” man får så uppfattar flera att de fått mycket skräp på köpet.

Tidsödande är ett centralt ord. En respondent beskriver situationen som:

”Att gå ut på nätet är som att gå in på ett nöjesfält, komma därifrån med spunnet socker och ha glömt varför man gick in”

Tidsåtgången kräver med andra ord någon slags strategi och disciplin, något som en av de svarande journalisterna passade på att kommentera:

”Man måste sätta tidsgränser för sitt sökande. Finner man inte det man söker efter inom den tiden, krävs det att man tar andra vägar, annars är det lätt att förvirra bort sig samtidigt som tiden rinner iväg”

Vi kan här återknyta till ”kostnadsbegreppet” som togs upp på sidan 8, det vill säga att besväret att hitta informationen måste stå i relation till värdet av den anskaffade informationen. Det går således att konstatera att det finns ett ”break-even”-förhållande vid informationssökning. Vid en viss punkt börjar informationen kosta mer än den smakar.

Sammanfattning

Internet kan vara både ett tidsbesparande verktyg såväl som tidsödande. Snabbheten kan underlätta arbetet, men mängden information gör att tidsåtgången blir stor om man saknar verktyg att orientera sig i flödet med. Tidsaspekten är en del av informationssökningsprocessen.

Arbetsgång, öppen sökning

Vi har under intervjuerna använt oss av exemplet vindkraft och bett intervjuobjekten att berätta hur de skulle gå till väga om de skulle söka information om det.

Stefan Lisinski på DN löser vindkraftproblemet såhär:

- Jag skulle börja i de traditionella tidningsdatabaserna och se vad som tidigare skrivits. Antagligen skulle jag inte skriva om vindkraft i allmänhet utan inför ett politiskt beslut och då skulle det vara bra att gå in i riksdagen eller någon energimyndigheterna etc, leta efter dokument.

Jag vet inte om jag skulle börja med ett telefonsamtal eller gå ut på Internet. Det är inte ovanligt att man ringer energimyndigheten och så får man tips om att vissa dokument finns på en webbplats, så laddar man ner dem.⁴⁶

Stefan Lisinski använder sig endast av Altavista vid öppna sökningar på nätet.

- När jag söker förutsättningslöst på hela nätet så använder jag oftast Altavista. Mest av gammal vana, jag tror att det finns bättre verktyg numera. Där har jag nog inte riktigt hängt med faktiskt. Det är ganska sällan jag gör sådana breda sökningar. Det är oftast när det gäller ett namn jag inte vet någonting om. Så vill jag hitta någonting överhuvudtaget. Då kan det vara en effektiv metod. Annars försöker jag hitta specialsajter med interna sökmöjligheter. De blir fler och fler. Rixlex till exempel.⁴⁷

Stefan Lisinski försöker i första hand hitta sajter med interna sökmöjligheter, databaser och arkiv, i stället för att söka på yt-webben. Han tänker så att säga efter före sökningen.

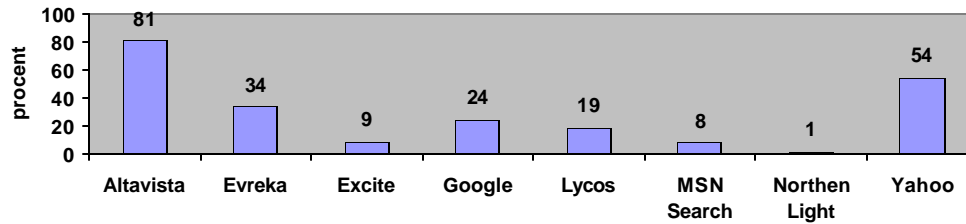
Fördelningen mellan vilka sökmotorer som används av journalisterna i undersökningen går att utläsa i Fig. 6. Majoriteten av de svarande säger sig använda fler än en sökmotor. Kombinationen Altavista och Yahoo är vanligast, vilket i sammanhanget kan anses vara en lyckad kombination eftersom Altavista är en traditionell sökmotor och Yahoo är en katalogtjänst där innehållet väljs ut av människor. Lite överraskande är att så få använder sig av Google, som utsetts till bästa söktjänst på webben av den amerikanska tidningen PC World.⁴⁸

⁴⁶ Lisinski Stefan intervju på Dagens Nyheter (DN), 2001-01-04

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ <http://nyheter.idg.se/display.pl?ID=000814-iw2> (notis från InternetWorlds webbplats) 2001-08-02

Fig. 6. Användning av sökmotorer (flervalfråga). n=370

Som vi skrev i avsnittet "Internets tekniska förutsättningar" söker en genomsnittlig sökmotor igenom ungefär 0,03 procent av webbens totala innehåll. Det finns därför många fördelar med att dels känna till hur sökmotorerna fungerar, samt att använda sig av flera olika sökmotorer på samma gång. Det spelar kanske inte speciellt stor roll om föremålet för sökningen är specifikt, till exempel Södertörns högskolas webbplats, men letar man efter bakgrundsfakta om ett ämne kan mycket användbar information gå spårlost förbi. Vid en sökning på ordet "vindkraft" med de sökmotorer som redovisas i Fig. 6 skiljde sig resultaten kraftigt åt, från Excites 49 träffar till Lycos 20 256.⁴⁹ Dessa siffror säger i sig ingenting om kvaliteten på träffarna, utan illustrerar endast hur olika resultaten blir beroende på vilken sökmotor som används.

⁴⁹ Sökning utförd 010503

Mjukvaruprogram

Det finns informationshanteringsprogram som stödjer sökningar på Internet. Dessa program erbjuder en rad möjligheter till att behandla sökresultaten, bland annat tar de bort dubletter och trasiga länkar samt organiserar sökresultaten. Vissa program kan även ställas in på att aktivt bevaka webbsidor och kallas då intelligenta agenter. Men agenttekniken etablerade sig först på Internet där det idag finns ett antal att välja mellan. Företagen som säljer tjänsten tar betalt per månad eller per träff och det kan bli ganska kostsamt. Alternativet är mjukvarubaserade agenter som beskrivits ovan. Dessa är program som kostar runt 1000 kronor, installeras på datorns hårddisk och kan aktiveras för att bevaka förändringar på intressanta webbsidor. Ett av de mer populära är Copernic, som även finns i en gratisversion med begränsade funktioner.

Omvärldsbevakaren Wolfgang Heller talar om språklig fantasi och ser både logik och kaos som viktiga ingredienser i sökprocessen. Wolfgang Heller breddar vårt fall om vindkraft och ger exemplet alternativa energikällor. Här finner vi mest information i motståndsrörelsen mot olja och kärnkraft.⁵⁰

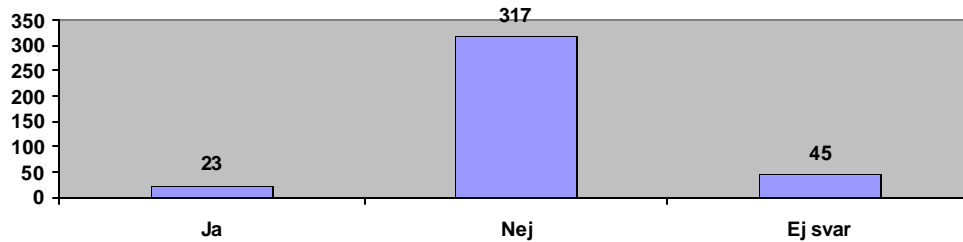
Wolfgang Heller har under sin 20-åriga erfarenhet som researcher fått många kontakter. Kontaktinformation om dessa har han i en databas som innehåller ungefär 5000 källor, både formella och vanliga personer som på något sätt är experter inom ett område. Wolfgang Heller anser att en expert ofta kan se det viktiga i ett sammanhang och formulera det i några meningar. Därav vinsten att söka efter experter. Efter att ha gått igenom sina egna data skapar han en intelligent agent för att bevaka webben i ämnet, dock inte med någon av de webbaserade agenterna utan med Copernic.⁵¹

Vi ställde i vår enkätundersökning frågan ”Använder du dig av något/några mjukvaruprogram för informationssökning?”. Som synes (Fig. 7) är det väldigt få som ansåg sig använda något sådant verktyg. 33 stycken valde att kommentera frågan. Copernic nämns fem gånger, men återkommande är en viss förvirring över vad en mjukvarubaserad söktjänst är.

⁵⁰ Heller Wolfgang, telefonintervju, 2001-02-09

⁵¹ Ibid

Fig. 7. Användning av mjukvarubaserade söktjänster

Wolfgang Heller använder sig även av GetUpDated. GetUpDated är en enklare typ av webbagent som uppmärksammar användaren på att en webbsida har uppdaterats. Wolfgang Heller anser att detta inte är så utbrett bland omvärldsbevakare. När det gäller omvärldsbevakare och deras kompetens säger han att när han visar mjukvaruprogram som underlättar informationssökning är många inte bekanta med dem. Wolfgang Heller framhåller dock att alla som får diplom via Docere intelligence har kunskap om detta, vilket inte är så konstigt eftersom han utbildar omvärldsbevakare där.⁵²

Arbetsgång, specificerad sökning

När vi ber Zendry Svärdekrona att angripa exemplet med vindkraft vänder han sig direkt till datorn. Vi spetsade frågan lite och gav honom scenariot: En ving på ett vindkraftverk går av, faller ner och dödar en bondfamilj i Skåne. Arbetsgången skulle bli som följer:

1. Zendry Svärdekrona knappar in ordet vindkraft på Galento, Aftonbladets intranät. Han kollar med andra ord vad Aftonbladet tidigare har skrivit.
2. - Jag skulle ringa till kommunen och fråga ”vem är det som har [ansvaret för] vindkraften hos er”. Tar namnet och telefonnummer på person eller organisation.
3. Besöker webbplats om sådan finns.
4. Går in på artikeldatabasen mediearkivet och söker på vindkraft och (+) olycka vilket resulterar i trettio träffar.
- Det säger ju ingenting om kvaliteten på artiklarna. Måste gå igenom dem för att hitta. Kanske nåt tidigare offer osv.
5. Ringa vakthavande på orten.

⁵² Ibid

6. Ringer SOS Alarm och sjukhus.
7. Kollar vilka som sitter i styrelsen i vindkraftsbolaget. Infotorg. Där får jag styrelsenamn och organisationsnummer.
8. Går in på aktiebolagsregistret [Infotorg]. Söker efter listan på företrädare, styrelse. Får namn, personnummer och adresser.
9. Slår namn och personnummer en gång i folkbokföringsregistret för att dubbelkolla adresser och telefon.
10. Kopplar upp mig mot Telia eller ringer dem och ber om mobilnummer.
11. Ringer dem [styrelsen].
 - På offer-sidan skulle arbetet inte se likadant ut. Där skulle det dröja innan jag fick ett namn, sedan skulle jag Dafa och så vidare. [Dafa är en databas som ges ut av SEMA group, med uppgifter om enskilda personer]⁵³

Vi ser här hur ett samspel mellan telefon och digital research sker. Zendry Svärdkrona har antagligen gjort detta ett antal gånger. Processen kräver rutin och logiskt tänkande – men inte så mycket kreativitet. Det är snarare kunskapen om de vägar/verktyg som finns att tillgå och systematiskt arbete som premieras. Där skiljer sig den slutna sökningen från den öppna på ett markant sätt.

Fantasi, kunskap och kreativitet

Wolfgang Heller betonar behovet av att beskriva problemet med rätt sökbegrepp. Att göra sig bekant med terminologin är viktigt. Det kan även här vara relevant att kontakta en expert för att få klart för sig vilka termer som ingår i ämnet. Detta kallar Wolfgang Heller att göra en noggrann analys av sökproblemet. För att undersöka vad Wolfgang Heller menar testar vi med vårt eget ämne digital research och hittar snart 14 olika benämningar på samma fenomen. Digital research, elektronisk research, computer aided research, informationssökning, faktasökning, computer assisted research, elektroniska källor, computer assisted reporting, computer assisted journalism, online journalism, search strategies, researching online, net research, information on demand. Listan kan säkert göras längre men får här illustrera begreppet språklig fantasi.

⁵³ Svärdkrona Zendry, intervju på Aftonbladet, 2001-04-20

Stefan Lisinski anser att det bästa sättet ofta är att fundera över vem som sitter på informationen, att man måste välja metod från gång till gång beroende på vad uppgiften är.⁵⁴ Gunnar Nygren är inne på samma spår:

- Det handlar inte om tekniska kunskaper utan om att veta hur samhället är uppbyggt. Att tänka sig; Var finns den här informationen, finns informationen hos Skolverket eller lärarfacket?⁵⁵

Camilla Lindholm, researchchef på Veckans Affärer, har ett liknande förfaringssätt. Det första hon gör när hon skall sätta igång med en undersökning är att ringa några specialister i ämnet.⁵⁶

Richard Tellström på SRU belyser vikten av att studera sammanhanget. Det är först då man kan förstå vilka aktörer som möjligtvis kan ha en betydelse. Skall bevakning ske över tid är det ett måste att förstå sammanhanget. Richard Tellström tar fenomenet med Attac, rörelsen emot oreglerad global kapitalhandel. Att sätta ett sökord som till exempel attac är meningslöst. Om fem år kanske inte organisationen finns. Fenomenet kommer dock att finnas och det är det som bör studeras. Det är först när man förstår sammanhanget som fenomenet kan bevakas.

Stefan Lisinski uttrycker sig på ett liknande sätt:

- Det viktiga är att ha erfarenhet, tekniken är en tröskel som man måste komma över för att överhuvudtaget kunna använda maskinerna. När man kommit över den, det är då det svåra jobbet börjar. Det handlar då mer om journalistisk erfarenhet. Var kan informationen finnas?⁵⁷

En respondent i vår kvantitativa undersökning påtalar vikten av att fundera runt presumtiva källor:

”Det uppenbara problemet är självfallet att svaren som ges i allt för hög utsträckning är avhängiga frågorna som ställs. Detta ställer stora krav på kreativitet och balanserad sök teknik. I flera fall måste man föreställa sig den inneboende konflikt dynamiken hos en fråga som man egentligen

⁵⁴ Lisinski Stefan, intervju

⁵⁵ Nygren, Gunnar, intervju

⁵⁶ Lindholm Camilla, intervju på Veckans Affärer, 2001-01-12

⁵⁷ Lisinski Stefan, intervju

inte behärskar och sedan söka med detta i bakhuvudet. Annars är det lätt att halka in på sidor som endast speglar en sida.”

Kunskapen om att söka information via Internet är enligt detta synsätt inte endast en fråga om tekniskt kunnande, utan även att kunna tänka konstruktivt och kreativt. Problematiken tas upp i utvärderingen av två kurser i elektronisk research vid JMK.

Ytterligare en myt är att Internet är ett teknokratiskt instrument, präglad av matematisk logik och mest lämpat för yngre män. (...) I själva verket visar kursdeltagarnas slutarbeten tydligt nog att Internet kräver stora mått av fantasi och intuition. För att leta sig fram på Internet måste man kunna hitta en annan sökväg när man inte kommer vidare på den man först valt. Man måste kunna tänka ut andra sökord, andra ordkombinationer o s v. Detta kräver både personlig mognad och kunskap. (...) I varje fall är träningen i de mera intuitiva, ’mjuka’ aspekterna på Internet de viktigaste.⁵⁸

Alternativa researchmetoder och vägar

Mark Comerford anser att webbradio är en outnyttjad resurs. Han skisserar exemplet att det börjar brinna i Stockholms tunnelbana och reportern sitter i London och kan svenska (språket är en förutsättning). Lyssnar man på Radio Stockholm kommer man att få reda på saker som man inte annars skulle veta.

- Vad brandchefen heter [...], vilka kvarter det gäller [...], hur många forslas ut [...], vilket sjukhus tas de till [...], om sjukhusen behöver blodgivare [...], allt detta kan man lyssna till medan man håller på att skriva sin grej. När det sedan skall göras uppföljande intervjuer kommer man lättare att nå till exempel brandchefen eftersom man har ett namn.⁵⁹

På Yahoo finner vi en lista på radiostationer indelade bland annat i länder. Totalt finns det 2476 radiostationer listade.⁶⁰ När vi klickar på Sverige finner vi 18 stycken

⁵⁸ Thurén Torsten, Utvärdering av två kurser i elektronisk research vid JMK, 2000, s. 23 (i pdf-version)

⁵⁹ Comerford Mark, intervju på JMK, 2001-04-24

⁶⁰ http://dir.yahoo.com/News_and_Media/Radio/By_Region/Countries/, 2001-08-14, 14:14

radiokanaler. Dessa är i sin tur indelade efter region. Det är alltså möjligt att hitta en radiokanal i närheten av en intressant händelse.

Vi testar ett exempel för att testa om detta fungerar, Massakern i Dunblane. Halv tio på förmiddagen den 14/3-1996 dödas 16 barn och deras lärare. Vi Söker i Google efter en karta över Scotland och hamnar på Glasgow University som har en karta som duger väl.⁶¹ Vi finner Dunblane. Kollar sedan via Yahoo's radio lista vilken radiostation som skulle vara lämplig. Vi beslutar oss för BBC Scotland eftersom de är ett nyhetsmedium. Från deras sida sänds inte bara deras radiosändningar men också tv.⁶² I vår undersökning angav en person att hon använder Internet för att se och lyssna på nyhetssändningar.

Sammanfattning

Att lyckas finna information via Internet kräver av flera saker:

- Kunskap - dels om ämnet, dels om hur samhället är strukturerat, till exempel var olika typer av information finns.
- Teknik - att ha tillgång till och använda sig av verktyg som underlättar och förbättrar sökprocessen.
- Kreativitet - dels att fundera fritt kring den inneboende konfliktynamiken i ämnet, dels att ha språklig fantasi.
- Logik - att ställa sig frågan "hur och var kan jag ta reda på det jag vill veta?" och angripa problemet i rätt ände.

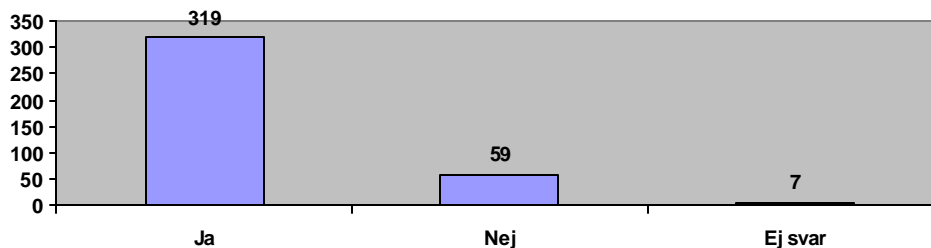
Bevaka

Den rutinmässiga kontrollen av webbplatser kan betraktas som att journalisten har en önskan om att bevaka vissa frågor. En kommentar som återkommer bland journalisterna i webbundersökningen är att de använder Internet för att hålla sig uppdaterade. I Fig. 8 nedan ser vi hur svaren på frågan "kollar du vissa hemsidor rutinmässigt?" fördelade sig.

⁶¹ <http://www.medinf.gla.ac.uk/ewan/rail/newmaps/scotland.htm> 2001-08-16

⁶² <http://www.bbc.co.uk/scotland/> 2001-08-16

Fig. 8. Rutinmässig kontroll av hemsidor

Vi kan här minnas hur Wolfgang Heller som andra åtgärd, efter att ha sökt igenom sina egna arkiv, ställer in mjukvaruagenter för att bevaka de hemsidor han anser är av intresse. Mjukvarubaserade söktjänster kan ofta ställas in på att aktivt bevaka en sajt eller enskilda sidor. De journalister som deltog i vår undersökning använder sådan teknik i väldigt låg utsträckning (se fig. 7).

Elektronisk postanvändning

Zendry Svärdkrona använder e-postprogrammet Eudora, i vilket han har skapat filter som sorterar alla inkommande e-brev. Det blir 400-600 stycken varje dag. Han skiljer bland annat mellan medierelaterat, skvaller och VIP. VIP korgen är vänner, polis, krypterat, i regel sån information som man får från tipsare, information som har viss dignitet. I filtrena har Zendry Svärdkrona vad han kallar "labels", vissa sökord som gör att det syns så fort till exempel ordet Aftonbladet nämns i ett brev. Även offentlighet och sekretess är ämnen som Zendry Svärdkrona har lagt som sökord. (Detta applicerat på webben är vad som kallas agentteknik.)

- Detta är ett sätt att få struktur på informationen, att man förädlar den.⁶³

E-brevet kan därefter sorteras in i ytterligare korgar eller fack, allt efter innehåll. Zendry Svärdkrona kallar detta (mailinglistorna, nyhetsbrev och sorteringen av dess information) för en nivå av informationssökningen.

En tjänst som press.nu driver tillsammans med Kreditfakta är ett nyhetsbrev med alla företag och privatpersoner som har gått i konkurs idag. Detta sänds sedan till "prenumeranten" som kan lägga en label där på personer han är intresserad av. När sedan ett intressant namn dyker upp, markeras detta – "highlightas". Zendry ger

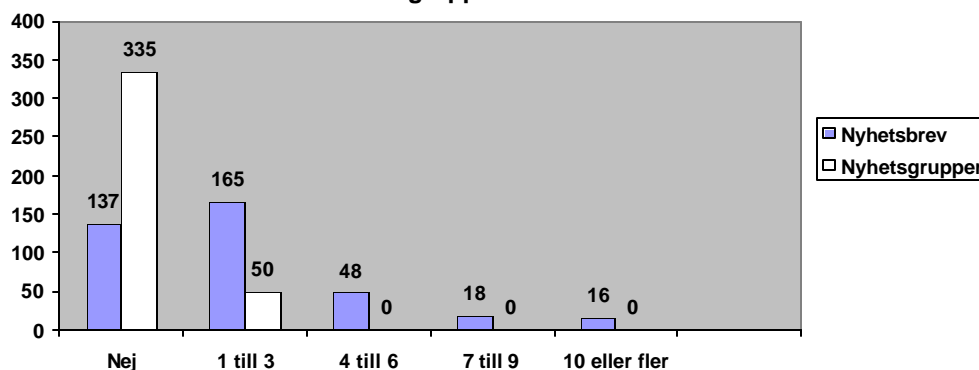
⁶³ Zendry Svärdkrona, intervju

exemplet Carl Bildt och hans företag. Detta är ett sätt att bevaka ett visst intresseområde.⁶⁴

Mark Comerford kallar detta för att bevaka alternativa rum och menar att det är ett måste för en journalist. Han har uppfattningen att ytterst få journalister gör detta.⁶⁵

I vår undersökning anger 16 respondenter att de prenumererar på 10 eller fler nyhetsbrev och 0 att de deltar i tio eller fler diskussionsgrupper.

Fig. 8. Användning av nyhetsbrev/mailinglista och internetbaserade diskussionsgrupper. n=385

Sammanfattning

De flesta av journalisterna som deltog i vår undersökning besöker rutinmässigt ”favoritwebbplatser”, men få använder sig av agentteknik för att bevaka dem. Ytterst få av personerna i vår undersökning arbetar på det sätt som Zendry Svärds krona och Mark Comerford talar om, med att aktivt bevaka ”de alternativa rummen” genom att prenumerera på ett flertal e-postlistor och nyhetsgrupper.

Kontrollera

Källkritik

På frågan ”vilka problem upplever du med informationssökning via Internet” har 314 svarat. Det vanligaste svaret (149 stycken) är att det finns källkritiska problem med informationen på Internet. De svarande anser att det är svårt att avgöra trovärdigheten, svårt att bedöma när uppgifterna är uppdaterade och vem som är avsändaren. En journalist anser dock att:

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ Comerford Mark, intervju

”Det är klart att det kan finnas källkritiska problem, men dessa är väl alla som arbetar professionellt medvetna om. Många gånger måste uppgifterna förstås kompletteras med annat material om det ska gå att publicera uppgifterna. [...]”

Flera respondenter anser att de måste dubbelkolla i stort sett all information som hämtas in via Internet. En något större tillförlitlighet ges dock vissa offentliga hemsidor.

Några uppfattar att de källkritiska problemen är så stora att de minskar Internets nytta vid journalistiskt arbete. Dessa kommentarer återkommer vid utbildningarna på JMK. Deltagarna fann svårigheter med att ta reda på vem som stod bakom en webbplats, veta hur aktuell informationen var och att kontrollera fakta. En deltagare skriver:

”Jag anser att det i princip inte går att kolla källor på nätet, såvida det inte handlar om att söka i online-arkiv, etc. Kontrollen måste i 90 % av fallen göras ’manuellt’, d.v.s. via telefonsamtal etc, om man vill kolla med ursprungskällan.”⁶⁶

Torsten Thurén och Göran Leth har på uppdrag av Styrelsen för psykologiskt försvar skrivit boken ”Källkritik på Internet”. Här tar Thurén och Leth upp fyra gamla källkritiska kriterier och tre nya.

De gamla, som gäller även för Internet, är tid, beroende, äkthet och tendens. Men författarna menar att just Internet som medium medför tre nya källkritiska problem och dessa är världsbild och kunskapssyn som tendens, trovärdighet, samt källans förutsättningar och egenskaper.⁶⁷

Endast en kommentar tog upp denna sida av det källkritiska problemet, att de som har råd att betala lättare når ut - oavsett om det handlar om organisationer, länder eller privatpersoner:

”att inte glömma att vara extra källkritisk- speciellt med hemsidor som man inte känner till sedan tidigare. Också i viss mån hur informationen styrs – den som har råd/kapacitet med en väl fungerande webbplats, når lättare fram med sitt budskap”

⁶⁶ Thurén Torsten, Utvärdering av två kurser i elektronisk research vid JMK, s. 13 (pdf-version)

Torsten Thurén och Göran Leth anser att världsbild och kunskapssyn är en av de nya källkritiska faktorerna, att alla källor är produkter av den kultur de funnits och finns i.⁶⁸

Det är enligt Torsten Thurén och Göran Leth viktigt att ta med detta i sin bedömning av källan. Men ingen av de svarande journalisterna i vår undersökning har tagit upp detta som ett problem. Flera har däremot belyst motsatsen – att just Internet har skapat en möjlighet att få alternativa uppfattningar även ur ett globalt och kulturellt perspektiv.

Metataggar

Thurén och Leth avslutar sin bok med ett knippe råd till den som skall söka information via Internet. Till dessa vill vi lägga ytterligare ett redskap för granskning. Det är ofta ett enkelt grepp att titta på metataggarna, de ord som beskriver sidan för sökmotorena, och det kan avslöja ett och annat om avsändaren. Vi ger oss in på portalen folktribunen.com. Sidan är skapad som en webbtidning och gör ingen hemlighet av sin främlingsfientliga ideologi. Metataggarna är:

folktribunen folkgemenskap nationalism befrielsekamp geopolitik
biopolitik nationell ungdom raskamp inbördeskrig svenska
motståndsrörelsen etnicitet patriotism försvar immigration invasion
främlingsinvasion engelbrekt massinvandring infiltration ockupation
klas lund⁶⁹

Detta ger en bra bild inte bara av vilka ”utgivarna” vill skall besöka webbplatsen, utan även en indikation på hur man tänker i dessa kretsar. Klas Lund namnges och framstår därför som en central person. Journalisten kan reagera på en rad saker i samband med dessa metataggar och få uppslag till vidare undersökningar. Om metataggarna systematiskt analyseras, de som klart redogörs för på webbplatsen samt de som tydligt används för att få besökare, blir några över, till exempel ordet ”engelbrekt”. Varför?

⁶⁷ Leth, Göran och Thurén, Torsten. Källkritik på Internet, 2000, s. 23-33

⁶⁸ ibid, s. 30

⁶⁹ <http://www.folktribunen.com/index2.html> 2001-08-06

Whois

För att ta reda på vem som äger en webbplats kan man använda Whois-funktionen.

Zendry Svärdkrona visar närmare hur han jobbar med källkontroll.

- När det handlar om Internet-relaterat. Det vara så att man undrar vem finns bakom en webbsida egentligen, var ligger den, hur ser servern ut och så vidare. [...] Göteborgs-Posten gjorde en koll, framför allt en Traceroute, i samband med nazistpubliceringarna. De fanns en chat på Irc:en (internet relay chat). Boten [det vill säga den som höll igång det aktuella chatrummet] var på Mölndals sjukhus. Ägaren av propatria.org (som chatten hette) M K, Han jobbade där som datatekniker och från arbetsplatsen höll han igång chatten åt nazister.⁷⁰

Det framgår att det är Zendry som gjort detta då han arbetade på Göteborgs-Posten.

Detta är dock inget som journalisterna på Aftonbladet vanligtvis sysslar med.

- Det är vad jag håller på med väldigt mycket och vad jag tror inte andra gör på Aftonbladet.. Jag tror att det är väldigt få här som vet hur man gör en Whois eller Traceroute.

Mark Comerford anser att det går att räkna upp de journalister i Sverige som har den kompetens som Zendry har.

- Det finns ett par Zendrys, men de är få. [...] Bara det faktum att man kan nämna de journalister som jobbar på det här sättet är ett tecken på att nåt inte står rätt till.⁷¹

Sammanfattning

Att hämta källor via Internet ställer höga krav på journalistens källkritiska förmåga, något som de svarande i undersökningen är medvetna om: Journalisterna i undersökningen uppfattar källkritiken som det största enskilda problemet med research på nätet. Men samtidigt är de tekniska kunskaperna om kontroll av hemsidor begränsade. Ett av de nya källkritiska problem som Göran Leth och Torsten Thurén beskriver, kunskapssyn och världsbild som tendens, är inte uppmärksammat bland journalisterna i vår undersökning.

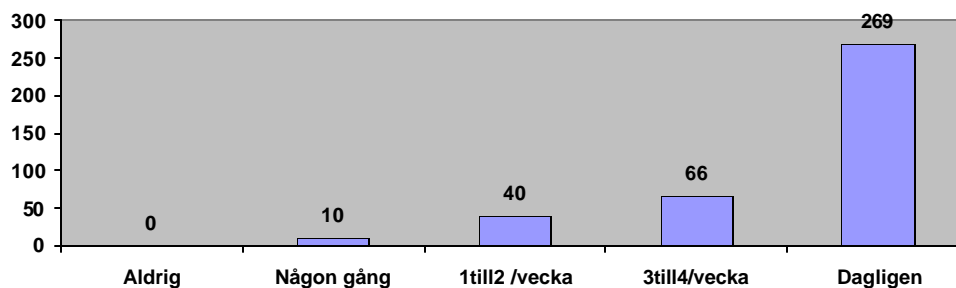
⁷⁰ Svärdkrona Zendry, intervju

Redaktionen

Internetanvändning

I vår undersökning ställdes frågan ”hur ofta använder du Internet för att söka information”. Resultatet redovisas i nedanstående diagram.

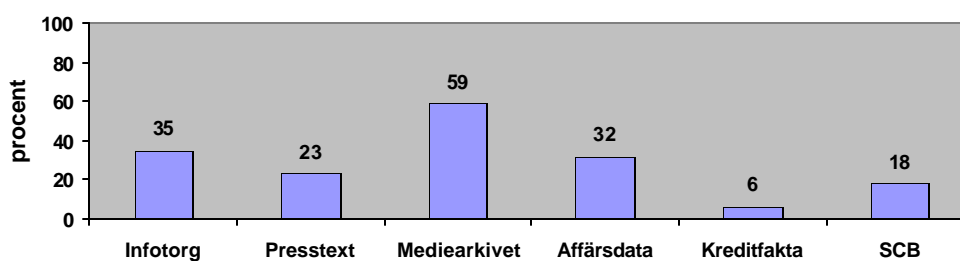
**Fig. 9. Hur ofta använder du Internet för att söka information?
n=385**

I stort sett samtliga journalister i vår undersökning använder alltså Internet för informationssökning en eller fler gånger i veckan.

En viss del av djup-webbens innehåll finns samlade i betaldata-baser. Några av dessa har etablerat sig starkt hos journalister i Sverige. Vi ställde frågan ”vilka betaldata-baser tillhandahåller din redaktion dig?” och listade nedanstående alternativ samt gav möjlighet att komplettera svaren med andra alternativ.

**Fig. 10. Tillhandahållande av betaldata-baser på redaktionerna.
n=299**

De kommentarer som lämnades på denna fråga belyste bland annat fördelarna med olika telefonguider. En journalist berättar:

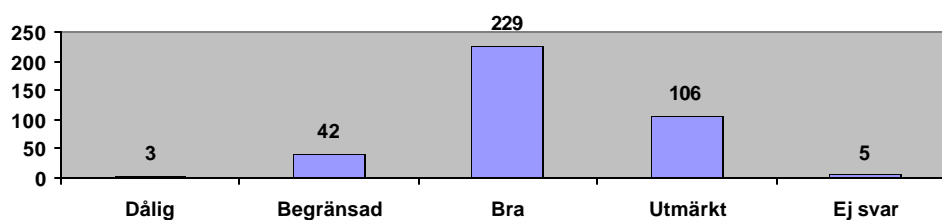
⁷¹ Comerford Mark, intervju

”nummerupplysningen – är bättre än man tror – eftersom man kan få alla som bor på en gata – och ha ringt runt från bilen och ha en klar bild av händelsen innan man kommer fram. detta i kombination med Infotorg = mycket bra”

Övriga tjänster som nämndes var Financial Times, Artikelsök, Nationalencyklopedien, Reuters Businessbriefing och TT. Tretton svarande visste inte vilka betaltjänster/databaser som fanns att tillgå på sin redaktion.

På frågan ”hur upplever du möjligheten till informationssökning via Internet på din arbetsplats” blev resultatet följande.

Fig. 11. Upplevd möjlighet till informationssökning via Internet.
n=380

Den medföljande texttrutan användes av 43 respondenter för att kommentera frågan. Resultatet visar att en klar majoritet tycker att möjligheterna är ”bra” eller ”utmärkta” (335 stycken, eller 87 procent) men de kommentarer som getts till frågan är i huvudsak negativa. Vanliga kommentarer är att tekniken inte är uppdaterad, att mjukvaror saknas eller är i gamla versioner, datorerna är av äldre modell eller att uppkopplingen mot Internet sker med långsamma modem. Fem stycken säger sig inte ha nog tillgång till betaltjänster/databaser. Tolv stycken anser att de kan för lite om att söka information (via Internet eller databaser) och/eller att de fått för lite utbildning på området.

”Möjligheterna finns säkert, men mitt kunnande är starkt begränsat, vilket gör sökandet mindre omfattande och mindre effektivt än önskvärt.”

Det är dock inte endast kunskapen som är begränsad utan även tillgången till betaltjänster. En av journalisterna uttrycker sig såhär:

”Vi får till exempel inte själva använda Infotorg, utan måste gå via en faktaredaktion.”

I ett annat fall är frånvaron av betaldata total.

”Den [möjligheten till informationssökning] är begränsad enbart av det faktum att tidningen ännu inte tillhandahåller några betaldata.”

I ett av extremfallen saknas dator med Internetuppkoppling för journalisterna:

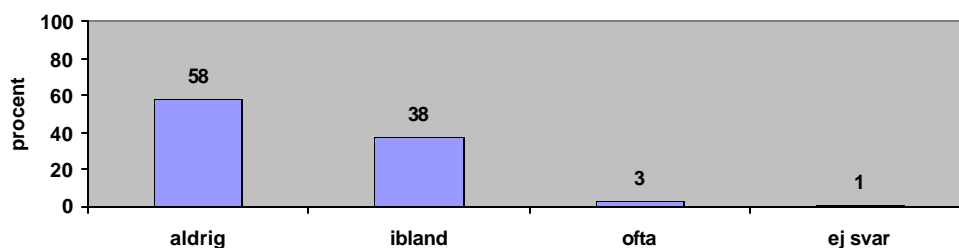
”Reportrarna har inte Internet på sina datorer, utan det blir till att springa ut till redigerarnas datorer. Ibland är de upptagna kvällstid. I höst ska reportrarna få nya, kraftigare datorer. Säger de.”

Men det finns också positiva röster:

”Om inte jag kan ta fram informationen har vi flera experter att ta hjälp av, och då finns det knappt några gränser för vad man kan hitta.”

Så hur vanligt är det då att journalister använder sig av ”sökproffs” (researchers, faktaredaktioner och så vidare) inom redaktionen vid informationssökning på Internet? Vi frågade: Händer det att du vänder dig till sökproffs inom företaget för att söka information via Internet? Enligt vår undersökning sköter majoriteten, 58 procent, alltid sina efterforskningar på egen hand medan 41 procent ibland eller ofta tar hjälp av sökproffs.

Fig. 13. Användning av sökproffs. n=382

Sammanfattning

Internet har etablerat sig som ett dagligt arbetsverktyg för journalister. Majoriteten anser att de har goda möjligheter att söka information via Internet på arbetsplatsen. De negativa kommentarerna handlar till stor del om begränsade tekniska resurser, för lite

utbildning i hur man hittar det man söker och i några fall nämns avsaknaden av betaldatabaser. Majoriteten av de svarande journalisterna gör alltid sin digitala research på egen hand.

Verktyg för omvärldsbevakning

Moderna intranät erbjuder en reell möjlighet att ge många människor uppdaterad information kontinuerligt. Tillsammans med informationsleverantörer kan ett starkt system byggas, som ger företaget en snabb och kvalitetssäkrad information. Tekniken ger idag också möjlighet till katalogisering av informationen samt medger dessutom individuella inställningar. Det finns en rad verktyg att använda som understöd i omvärldsbevakningen, för att underlätta och systematisera den. Dessa verktyg är mjukvaror som stöder olika delar i BI cykeln, främst inom:⁷²

- a) Insamling och selektering av information
- b) Lagring, indexering och sortering
- c) Bearbetning, analys

Även om tekniken underlättar anser Richard Tellström på SRU att endast människor kan bra göra analyser. Han anser att system som indexerar och matematiskt behandlar skeenden är tidsödande och svåra att få att fungera. Richard Tellström ger oss exemplet ”hur kan man indexera människors längtan efter frihet för att kunna förutspå Berlinmurens fall?”⁷³

Det har varit svårt att få tillgång till de stora programvarorna som produceras och säljs av bolag som t.ex. Docere. Flera har tackat nej till att intervjuas och vid samtal har det varit svårt att få konkreta exempel. Under våren 2001 fanns en debatt på omvärldsbevakningssajten bidigital.com som tog upp denna problematik. Det ansågs bland annat att det ligger i yrkets natur att inte delge andra om hur man gör för att lyckas. Magnus Hoppe drar en parallell till marknadsföring:

[...] Begreppet [omvärldsbevakning] används nu ungefär som marknadsföringsbegreppet: "Man marknadsför någonting", men hur man går tillväga, vilka medier man använder etc nämns ej. Detsamma gäller

⁷² Rexed Daniel, Thorson Mikael & Wingstedt Ulf, Verktyg för omvärldsbevakning, s. 1 ff

⁷³ Tellström Richard, intervju

nu omvärldsanalys. De intressanta frågorna berörs inte: Vem gör analysen, i vilket syfte, med vilka verktyg, och med vilken framgång?⁷⁴

Omvärldsbevakarna vill inte bjuda konkurrenter eller andra på varken sin strategi, systematik eller teknik. Tekniken är verktyg som stöder olika delar i omvärldsbevakningsprocessen. I rapporten ”Verktyg för omvärldsbevakning” från 1997 går författarna igenom tio olika program. Det har säkerligen hänt en del på programvarufrenten sedan 1997, men vi kan dock se hur dessa program arbetar och vad de kan utföra. Analysen visar att de verktyg som finns på marknaden är väldigt likartade.

”Nytan av en virtuell verktygslåda fylld med endast en typ av skruvmejslar blir ganska begränsad när man stöter på en spik!”⁷⁵

Författarna framhåller att omvärldsbevakning bedrivs av människor och att det endast är människorna som kan göra en bra analys – än så länge. Informationsteknologin fungerar som ett stöd för denna analysprocess.

System på redaktionen

Det finns således verktyg som stöder informationshanteringsprocessen. Skulle då inte dessa kunna användas inom en redaktion för att effektivisera researchen? När vi frågar Zendry Svärdrkrona om detta blir han förtegen:

- Jag kan säga så här mycket: Vi har ett system för indata, där vi väljer [indata] och det handlar inte om agenter, vi har byggt upp ett system. Vi väljer informationen och då har vi valt avsändaren från början och vet därför hur informationen ser ut. Sedan sorterar systemet detta och gör vad den skall med den. Så att det finns. Alldeles innan ni kom så satt jag i ett möte med gruppen som håller på att utveckla det.⁷⁶

Vi frågar om det är hemligt.

-Ja, Nä men det är...(skratt). Det finns det gör det.⁷⁷

⁷⁴ Från diskussionsforum på bidigital.com <http://www.bidigital.com/discus/> 2001-05-15, kontrollerat med Magnus Hoppe via e-post.

⁷⁵ SISU Publikation 97:23, Verktyg för omvärldsbevakning

⁷⁶ Svärdrkrona Zendry, intervju

⁷⁷ Ibid

Mark Comerford anser att Aftonbladet och Göteborgs-Posten är de tidningar som ligger längst framme på denna front.

- Aftonbladet är en av de bästa, tillsammans med Göteborgsposten. De har satsat mest på utbildning av sina medarbetare och på tankeprocessen vad digitaliseringen kan innebära för journalistiken. Detta är en känsla, jag har inget empiriskt underlag⁷⁸.

Mark Comerford anser även att de mjukvaruprogram som omvärldsbevakarna använder sig av för konkurrensbevakning mycket väl skulle kunna användas för att bevaka vad han kallar alternativa rum.

Jörgen Ramnelöv är ansvarig för Docere Intelligences analysavdelning. Han tror att flertalet av de mjukvaror som finns på marknaden skulle fungera alldeles utmärkt för journalister för att systematisera och katalogisera händelser och människor.⁷⁹ Detta är en åsikt som vi finner stöd för hos Richard Tellström på SRU.⁸⁰

Gunnar Nygren anser att det finns fördelar med att *inte* ha övergripande system:

- Poängen är att det skall vara många som gör samma sak, alla gör inte likadant, man har olika infallsvinklar, man har olika idéer.⁸¹

Frågan är om ett övergripande system skulle innebära likriktning. Gunnar Nygren är säker på att så är fallet, men anser att det samtidigt skulle innebära effektivisering.

Men skulle det resultera i bättre journalistik? Mark Comerford är optimistisk

- Jag tror att digitaliseringen av journalistiken kan göra journalistiken bättre, det kan höja kvaliteten, öka förtroendet och den kan tvinga journalister att göra ett bättre jobb. Om detta skall hända måste det ge grundläggande förändringar i redaktionella system. Det är hela vägen genom den redaktionella processen förändringen måste ske.⁸²

⁷⁸ Comerford Mark, intervju

⁷⁹ Ramnelöv Jörgen, E-post, 2001-05-09

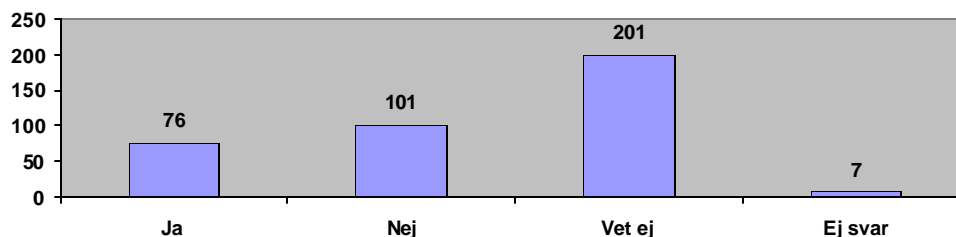
⁸⁰ Tellström Richard, intervju

⁸¹ Nygren Gunnar, intervju

⁸² Comerford Mark, intervju

På frågan ”Tillhandahåller redaktionen något system för informationshantering på organisationsnivå?” fördelade sig svaren som följer:

Fig. 14. Informationshanteringssystem. n=378

Det kan dock diskuteras hur mycket vikt man ska fästa vid frågan, eftersom den var formulerad på ett sätt som gjorde att möjligheten att missförstå frågan visade sig vara stor. Andelen som svarade ”vet ej” blev också exceptionellt hög.

Sammanfattning

System för indexering och lagring av information är väl använda inom omvärldsbevakning. Dessa skulle kunna användas för att indexera och lagra den research som görs på redaktioner.

Internutbildning

På den öppna frågan ”Vilka problem ser du med informationssökning på Internet?” återkom ordet ”svårt” i 94 av 315 kommentarer. ”Svårt att leta”, ”svårt att hitta”, ”svårt att kolla källor” var tre vanliga kommentarer.

Det är förhållandevis få som uttrycker sin egen brist på kunskap som ett problem, men det finns ett intresse för vidareutbildning inom området. Vår undersökning visar att de journalister som erbjuds internutbildning i digital research även till stor del deltar i den. På frågorna ”Erbjuds du internutbildning inom området?” samt ”Har du deltagit vid någon internutbildning inom området?” fördelade sig svaren på följande sätt (se fig. 15 och 16):

Fig. 15. Deltagit i internutbildning

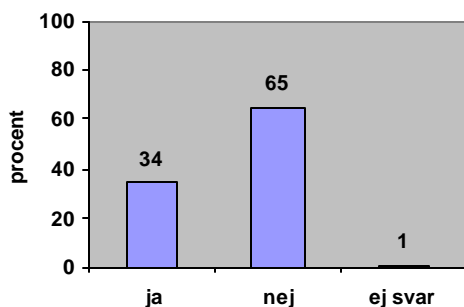
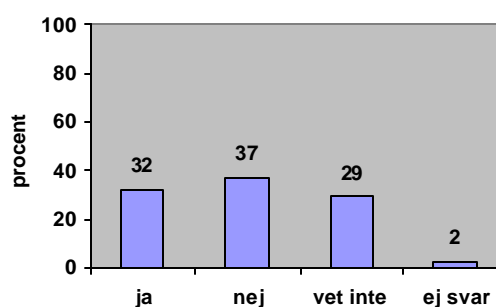

Fig. 16. Erbjudits internutbildning

Vi ser här flera intressanta tendenser. Fler har deltagit i internutbildning än de som har erbjudits detsamma, vilket tyder på att respondenterna kan ha räknat in kurser de gått på eget initiativ. Nära två tredjedelar, 65 procent, av de svarande har inte genomgått någon vidareutbildning inom digital research. 29 procent vet inte om de har blivit erbjudna vidareutbildning i ämnet eller ej. Av de som har svarat "ja" på frågan om de erbjudits vidareutbildning är det 60 procent som har deltagit i sådan.

Hur mycket pengar lägger då medieföretagen på vidareutbildning av sina anställda? Det finns ett par studier som gjorts på området de senaste åren, bland annat av Olle Rossander som 1990 kom fram till att:

Jämfört med anställda på andra så kallade kunskapsföretag och tjänstproducerande företag får den genomsnittlige journalisten nästan ingen utbildning alls.⁸³

Erik Fichtelius bygger sedan vidare på denna undersökning vilket 1998 resulterade i rapporten "Tio gyllene idéer för kompetensutveckling inom medierna" där behovet av kompetensutveckling inom svenska medier analyseras.

Journalister måste ständigt vidareutbildas för att kunna följa med. Både vad gäller yrkesspecifika kunskaper som lagstiftning och ny teknik, men också vad gäller de sakfrågor var och en rapporterar om, den ämnesspecifika kompetensutvecklingen.⁸⁴

Mark Comerford är kritisk till medieföretagens inställning till personalutbildning:

⁸³ Rossander Olle, tidningen Journalistik, juni 1990 / Fichtelius, Erik Massmedial kompetens, Tio gyllene regler för kompetensutveckling inom media. Rapport KK stiftelsen, s. 1

⁸⁴ Fichtelius Erik, Massmedial kompetens, s. 1

- Det finns ingen övergripande strategi från ledningen. Det är ett av de stora problemen inom det här området att journalisterna har en viss insikt i hur viktigt det är med elektronisk research, ledningen har det inte. Det är jag fullständigt övertygad om. Det finns inga strategier, hade det funnits det hade det kunnats avläsas i vidareutbildning av medarbetarna.

Sammanfattning

Journalister deltar gärna i vidareutbildning i digital research, men möjligheterna till vidareutbildning är små. Enligt rapporten "Tio gyllene idéer för kompetensutveckling inom medierna" satsar medieföretagen för lite pengar på vidareutbildning av sina anställda.

Avsändare

För att få ett annat perspektiv på informationssökningsprocessen byter vi nu perspektiv för en stund och studerar avsändarens situation. Sverige är unikt i och med sin stora offentliga sektor och offentlighetsprincipen, något som ger stora möjligheter till informationssökning via Internet.

Offentliga Sverige

Ward och Hansen har i sin bok "Search strategies in mass communication" skapat en modell för informationsinhämtning med fokus på det amerikanska samhället⁸⁵. En del i deras modell är de potentiella källorna. Den svenska varianten blir enklare eftersom vår offentlighetsprincip omfattar alla offentliga organ. Andra organisationer och potentiella källor kan tänkas vara fackförbund, branschorganisationer, privata företag, intresseorganisationer och privatpersoner.

Den första delen vi studerar är den offentliga sektorn. Detta är någorlunda behändigt att göra på ett teoretiskt plan eftersom det finns ett regeringsdirektiv och en plan för hur myndigheter skall agera. SverigeDirekt⁸⁶ är en portal till det offentliga Sverige och beskrivs på webbplatsen enligt följande:

SverigeDirekt har sedan början av 1997 drivits som ett samarbetsprojekt mellan riksdagen, regeringskansliet, Svenska Kommunförbundet och

⁸⁵ Ward Jean, Hansen Kathleen, Search strategies in mass communication, s. 1

Landstingsförbundet. Syftet med projektet har varit att fungera som en gemensam ingångssida till hela den offentliga sektorn på Internet samt att bedriva kontaktverksamhet gentemot informationsproducenter inom kommunerna, landstingen och staten för att sprida kunskaper om hur webbinformation inom det offentliga Sverige kan utvecklas.⁸⁷

SverigeDirekt är ett försök att kvalitetssäkra information som läggs upp digitalt inom det offentliga Sverige. I regeringsdirektivet ingår även att SverigeDirekt skall kartlägga vilka andra informationssystem som finns när det gäller information om offentliga Sverige och utreda vilka samordningsbehov och rationaliseringsmöjligheter som finns.⁸⁸

Det finns alltså planer på att försöka samordna informationen som går att nå via Internet från den offentliga sektorn.

Vi söker på ämnet vindkraft på SverigeDirekt och får 3 405 träffar, en helt ohanterlig mängd varför vi söker på deras avdelning med nyckelord. Ordet vindkraft finns ej med, ej heller alternativa kraftkällor eller varianter på det sökordet. Under bokstaven e finns det dock ett par relevanta nyckelord el, energi, energiplanering och energiteknik. Under nyckelordet energiteknik hittar vi till exempel statens energimyndighet (STEM). Vi går in på deras webbplats och söker på vindkraft, de träffar vi får här är betydligt mer lätthanterliga och strukturerade. STEM:s webbplats ger oss relativt bra uppdaterade (2000-11-01) dokument om vindkraft, artiklar och pressmeddelanden. Den största vinsten är dock att sju personer redovisas som har angett vindkraft som sökord när det gäller deras arbetsuppgift. Om vi klickar på Susann Persson får vi veta att hon är handläggare för frågor som rör vindkraft. Vidare är Carl-Ivar Starl ansvarig för juridiska frågor och avdelningschef när det gäller vindkraft på STEM. Vi har funnit det offentliga Sveriges experter.

Privata Sverige

De övriga delarna i Ward och Hansens figur är mer problematiska att undersöka eftersom de inte är samordnade. Alla aktörerna har dock en sak gemensamt: de vill

⁸⁶ <http://www.sverigedirekt.gov.se>

⁸⁷ <http://www.sverigedirekt.gov.se/lanksamling/kommitte.asp>

⁸⁸ Sverige direkt – översyn av den fortsatta verksamheten, Dir. 2000:38, sök från <http://194.52.125.3/>

oftast synas, de vill att den information som de lägger ut skall läsas både av privatpersoner och journalister. Vi återger här ett exempel som beskriver problematiken från både avsändarens och journalistens perspektiv.

Landstingsförbundet - Berättelsen om vårdköerna.

Landstingsförbundet är landstingens och regionernas intresseorganisation. De gör regelbundet undersökningar om hur långa vårdköerna är i landet. Tidigare gick de ut med en förfrågan till en rad kliniker en till två gånger per år, ställde samman materialet i en rapport och släppte en pressrelease. Informationsdirektören Erik Trillkott berättar:

- Så sa vi så här: Nu har höftledsköerna minskat i landet, nu har starr-operationerna förlängts. Värst är det i Östersund och bäst i ... ungefär så där. Det här gav ett enormt gensvar. Framför allt där köerna hade blivit längst.

- När vi gjorde det här materialet blev det ett kolossalt genomslag, det skrevs i DN och Svenska Dagbladet och varenda lokaltidning tog upp hur det var hemma hos dem. Stora artiklar, med reportage. Tiotals artiklar, ibland hundratals varje gång [nya uppgifter släpptes]. Nu har metoderna standardiserats så att köerna mäts likadant i hela Sverige. Det görs numera på en rad olika diagnoser och behandlingar, mycket mer omfattande än vad som tidigare gjordes. All information samlas i dag i en databas som heter Väntetider i vården och som ligger på Landstingsförbundets webbplats. Den uppdateras kontinuerligt.

- Det finns mycket mer material i den, mycket mer krut, mycket mer djävulskap, mycket mer att visa upp men ingen journalist (egentligen) bevakar den, utan jag tipsar och talar om: Hör du det där skall du nog ta att titta på. Då blir det nåt enstaka reportage.

- Det finns ingen som lägger någon slags bevakning på den här [data]basen och det har förundrat mig. Det här är ändå ett område där det finns ett enormt intresse bland folk.⁸⁹

Vi samtalar lite om agenttekniken och Erik Trillkott tycker det är märkligt att så få journalister använder sig av den. Han känner inte till att någon journalist skulle ha skapat sig en agent för att bevaka köerna i vården.

- Det är väldigt förvånande. De fick alltså ett bättre journalistiskt resultat med den gamla metoden, eftersom ingen använder den nya. Vi ligger alltså och föder med ett material [klinikerna skall uppdatera fyra gånger per år] som man [journalisterna] ej arbetar med.⁹⁰

Den gamla formen med pressreaser har Landstingsförbundet lämnat eftersom de anser att det inte finns någon anledning. Materialet finns ju att tillgå på deras webbplats. De har funderat på att en gång per år göra någon slags sammanställning och på om de kanske måste återinföra det gamla systemet med pressreaser för att nå ut på ett effektivt sätt. "Fast det känns ju urmossigt".⁹¹

Vi berättar denna historia för Zendry Svärdrkrona på Aftonbladet som reagerar direkt.

Vi går in på <http://www.lf.se> (lanstingsförbundets sajt) och tittar på

"Väntetider i vården". Zendry klickar på diabetes och säger:

- Jaha... jo men då har ju dom inte fattat...ja, jag skall inte säga nåt. Men hur bra är det här egentligen?⁹²

Zendry markerar uppgifterna och kopierar dem. Han startar Excel och skall klistra in dem.

- Nu lovar jag att saker och ting går åt helvete. Så här ser det ut. [Siffrorna hamnar huller om buller och går ej att använda] Har man inte vett att lägga det i en Excel-fil eller nåt, ja vad tror dom? Jag skulle alltså få sitta och ta varje siffra och kopiera in dem för hand. Det är jättebra att dom gjort den här sorteringen men jag skulle vilja ha alla

⁸⁹ Trillkott Erik, intervju på Landstingsförbundet, 2000-11-16

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Ibid

sjukdomar, väntetider, städer, allt, rubbet, och så blir det upp till mig att finna nyheten ur materialet.

Dom kan inte bedöma vad vi [journalister] tycker är intressant och det är det dom har gjort. Den viktiga frågan är: har landstingsförbundet koll?

Och för att kolla detta måste jag klicka upp alla dessa [små klickbara knappar]. Hade alla data legat i en enda stor fil så hade det gått snabbt.

Så om han är ledsen för att journalister inte kommer hit och tittar... de har säkert menat jättevä1⁹³

Sammanfattning

Offentliga Sverige håller på att organiseras under SverigeDirekt. Detta bäddar för en i framtiden förenklad process vid sökning på offentligt material. Vill man som avsändare nå journalister och andra finns det en poäng i att indexera materialet i ytwebben och göra data tillgängligt i så ofiltrerat format som möjligt, och i en form som tillåter nedladdning.

⁹² Svärnkrona Zendry, intervju

⁹³ Ibid

Analys och diskussion

Vi valde att göra en webbundersökning, utskicken gjordes med e-post. Redan detta gör att vi inte når de journalister som av olika anledningar inte har tillgång till e-post. Detta betyder i och för sig inte att de inte använder Internet. Risken finns att de som svarat på vår undersökning är de som är vana vid att använda Internet, och positiva till mediet som sådant.

Konstateranden

Den totala informationsmängden i världen ökar dramatiskt. Information på webben kan vara både lagrad och flödande (jämför webbsidor och chattar), presenteras och existera på olika platser och förgreningar – var och en med specifika tekniska förutsättningar. En sökmotor söker i snitt igenom 0,03 procent av den information som går att nå via webben.

Mediernas position och situation är på grund av de tekniska framstegen under förändring. Detta innebär i sin tur nya krav på kompetenser hos de som skall producera informationen i medierna.

Journalisterna i vår undersökning använder främst Internet till att kolla fakta, bakgrund och källor, inte till att hitta nya vinklar. Omvärldsbevakare definierar sin sökuppgift hårdare än journalister. En tydlig frågeställning är viktig för att hitta den information som söks.

Internet kan vara både tidsbesparande såväl som motsatsen. Snabbheten kan underlätta till exempel det källkritiska arbetet, men mängden information gör att tidsåtgången blir stor om man saknar verktyg att orientera sig i flödet med. Tidsaspekten är en del av informationssökningsprocessen.

Att söka information via Internet är beroende av flera saker.

- Kunskap - dels om ämnet och dels om hur samhället är strukturerat, var olika typer av information finns.

- Teknik - att ha tillgång till och använda sig av verktyg som underlättar och förbättrar sökprocessen.
- Kreativitet - dels att fundera fritt kring den inneboende konfliktodynamiken i ämnet, dels att ha språklig fantasi.
- Logik - att ställa sig frågan "hur och var kan jag ta reda på det jag vill veta?" och angripa problemet i rätt ände.

De flesta av journalisterna som deltog i vår undersökning besöker rutinmässigt "favoritwebbplatser", men få använder sig av agentteknik för att bevaka dem. Ytterst få av personerna i vår undersökning arbetar med att aktivt bevaka "de alternativa rummen" genom att prenumerera på ett flertal e-postlistor och nyhetsgrupper.

Att hämta källor från Internet ställer höga krav på journalistens källkritiska förmåga, något som de svarande i undersökningen är medvetna om: Journalisterna i undersökningen uppfattar källkritiken som det största enskilda problemet med research på nätet. Men samtidigt är de tekniska kunskaperna om kontroll av hemsidor begränsade. Ett av de nya källkritiska problem som Göran Leth och Torsten Thurén beskriver, kunskapssyn och världsbild som tendens, är inte uppmärksammat bland journalisterna i vår undersökning.

Internet har etablerat sig som ett dagligt arbetsverktyg för journalister. Majoriteten anser att de har goda möjligheter att söka information via Internet på arbetsplatsen. De negativa kommentarerna handlar till stor del om begränsade tekniska resurser, för lite utbildning i hur man hittar det man söker och i några fall nämns avsaknaden av betaldata-baser. Majoriteten av de svarande journalisterna gör alltid sin digitala research på egen hand.

System för indexering och lagring av information är väl använda inom omvärldsbevakning. Dessa skulle kunna användas för att indexera och lagra den research som görs på redaktioner.

Journalister deltar gärna i vidareutbildning i digital research, men möjligheterna till vidareutbildning är små.

Offentliga Sverige håller på att organiseras under SverigeDirekt. Detta bäddar för en i framtiden förenklad process vid sökning på offentligt material.

Informationssituationen

Informationsmängden på Internet och i samhället överlag ökar dramatiskt. Arbetar man professionellt med informationshantering är detta både arbetsmiljö och förutsättningar.

Vill man arbeta professionellt med informationssökning är det ineffektivt att skriva in ett sökord i en sökmotor och titta igenom de givna träffarna. Det gäller att gå djupare, att använda sig av fler tekniker.

I ett samhälle där individen har svårt att tillgodogöra sig relevant information bör journalistens uppgift vara att finna, bearbeta och presentera information så att den går att förstå – destillera information och sätta den i ett relevant sammanhang. Detta ställer förstås höga krav på journalistens kompetens. Vi har sett att journalisterna brister i kunskap vad gäller informationssökning via Internet. Det finns även en rad metoder som inte används i någon större utsträckning, metoder som inte tar någon större tid, kostnad eller energi att ta till sig.

När det gäller litteratur om informationssökning via Internet bör den inte endast ta upp de humanistiska *eller* de tekniska aspekterna, båda delar är lika viktiga för att lyckas.

Informationssökning

Internet *har* etablerat sig hos de flesta av enkätrespondenterna som ett självklart verktyg för att finna information. De uppfattar Internet som snabbt och effektivt, men även som svårt och tidsödande. Vi har genom intervjuer, litteratur och vår webbundersökning skapat oss en bred bild av informationssökning via Internet. Dessa erfarenheter använder vi oss nu av för att sammanställa vilka förutsättningar som är viktiga för att reportern ska lyckas i sin digitala research.

a) Kreativitet och logik

Kreativitet och logik är inte motstående poler utan kompletterar varandra. Vi har i uppsatsen sett ett antal röster som på flera olika sätt uttrycker behovet av att fundera runt *den inneboende konfliktodynamiken*. Det handlar om en kreativ och logisk

tankeprocess där informationssökaren listar ut vilka olika aktörer som på ett eller annat sätt kan vara en del av en händelse eller ett skeende. Informationssökaren kan spara mycket möda genom att direkt vända sig till ställen på Internet där relevant information med störst sannolikhet kan finnas. Samtidigt bör hon/han inte låsa sig i tankeprocessen utan förhålla sig öppen för nya ”fynd”. Journalistiskt är detta viktigt då många vinklar och ingångar kan finnas på ett ämne. Den bild vi har fått visar dock att journalister inte har tid och/eller möjlighet att göra förutsättningslösa sökningar. Eftersom Internet är en teknisk konstruktion måste sökningarna konkretiseras i sökord och kombinationer av olika sökord. Detta är en konst i sig. Ofta är konstruktionen av sökorden för oprecis och ger för många ointressanta träffar. Ämnet kanske även har beskrivits med fel sökord och då hittar informationssökaren inte fram. Här behövs en *språklig fantasi*, att kunna lista ut vilka synonymer och begrepp som ämnet inbegriper. Ett tips är analysera metataggarna hos några av de webbplatser man hamnar på. Där har ofta kommunikatören gjort ett fint arbete för att sammanställa synonymer och sökbegrepp. Detta ger konkreta uppslag för fortsatt sökning.

b)Kunskap

Då man letar information är en väg att fråga sig ”vilken databas skall jag vända mig till?”. Detta exempelvis när man skall söka i artikeldatabaser. Men det är dock lite av ett specialfall. I allmänhet bör man tänka på vem eller vilka som kan tänkas ha den information som söks. På denna punkt skiljer sig inte digital research från ”allmän research”. En bred kunskap om samhället, en allmänbildning är här till stor hjälp. Denna kunskap handlar inte enbart om att känna till hur samhället är strukturerat utan även om de stora frågorna som påverkar allas våra liv. Det är självklart även en fördel att ha viss kunskap om ämnet som man vill förkovra sig i.

c)Teknik

Tekniken är en tröskel att ta sig över. Om journalisten har för lite kunskap om vilken teknik som är lämplig att använda kommer hon att missa relevant information. Det kan till exempel handla om att ha lämpliga program och de senaste versionerna av dem i sin dator. Om datorn inte har det så visas helt enkelt inte viss information. Det kan även handla om att använda mjukvaruprogram som bevakar webbsidor eller e-postprogram med filterfunktioner. Om teknikkunskapen är för låg kommer journalisterna inte att förstå vilka verktyg som behövs. De vilar då helt i händerna på

redaktionens dataavdelning eller motsvarande och frågan blir då i vilken utsträckning dataavdelningen har kompetens att bedöma journalistikens krav och kriterier.

En grundläggande kunskap om Internets struktur och funktion är ett måste om man skall veta var man skall leta. Till detta krävs viss kunskap om vilka tekniska verktyg/hjälpmiddel som finns för att söka information samt dess begränsningar.

d) Källkritik

Vårt material visar att journalisterna i undersökningen är medvetna om vikten av källkritik. De tycker att informationssökning via Internet ställer höga krav på källkritiken och att detta är ett problem. Den traditionella källkontrollen hanterar de även på Internet. Det finns dock en rad tekniska grepp man kan ta för att kolla olika källor på Internet. Detta görs inte i någon större utsträckning. Men den information som finns på Internet existerar endast därför att någon vill att den skall finnas där och då är det viktigt att veta vem denna ”någon” är.

Metataggarna är för journalisten en mycket intressant del av en webbplats.

Journalisten borde ta för vana att alltid klicka på ”view source”, eller ”visa källa”, för att se vilka metataggar som beskriver sidan. Här finns information som inte bara kan användas för källkontroll utan även ge uppslag till vidare undersökningar.

Whois, traceroute och host är knepigare, men inte nåt som tar längre tid än någon timme att lära sig. Tjänsterna ges till exempel via www.press.nu där de har förpackats på ett pedagogiskt sätt.

Specificerad sökning – ett rutinarbete

Den journalistiska arbetsprocessen är i många fall ett rutinarbete. Något har hänt och detta skall återges på ett objektivt sätt. Internet och databaser har funnit en naturlig plats på de flesta redaktioner. Den systematiska sökningen av information med specificerade sökningar verkar till viss del vara beroende av betaldata-baser.

Tillgången till dessa upplevs generellt som god samtidigt som det upplevs som irriterande när tillgången begränsas. Den specificerade sökningen ställer inte så stora krav på kreativitet och logik, utan på erfarenhet och rutin.

Finns det goda möjligheter att söka information via Internet på arbetsplatsen så görs även detta. Huruvida detta påverkar slutprodukten är svårt att säga. Å ena sidan har vi hört röster som menar att informationssökning via Internet är snabbt och bra samtidigt som det kan öka källkontrollen. Detta borde leda till fler källor i slutprodukten och en mer nyanserad bild av verkligheten. Å andra sidan upplever vissa att källkontrollen är svår och att sökningarna tar för lång tid. Detta kan leda till en sämre slutprodukt. Som vi ser det är lösningen att redaktionen tillhandahåller bra möjligheter till digital research och ser till att utbilda sina medarbetare i tekniken.

Bevakning

Journalisterna i vår undersökning besöker rutinmässigt webbplatser för att hålla sig uppdaterade. Få eller inga applicerar agenter på dem för att bevaka dem så att de slipper gå in på webbplatserna i onödan. Få eller inga tar in information från en större mängd nyhetsbrev, mailinglistor och nyhetsgrupper för att sedan filtrera dem efter önskemål.

Den bevakning av ämnen som sker via Internet av journalister sker således manuellt.

Det torde gå åt avsevärd tid till detta varje dag på en redaktion. En del av detta skulle kunna automatiseras.

Å ena sidan kan journalisten inte sitta hela dagen och kolla igenom en massa information, då blir det omöjligt att jobba. Å andra sidan kan journalisten inte vara utan denna information, då kommer hon troligtvis att missa intressant information. Lösningen är att använda sig av mjukvaror som gör arbetet åt journalisten.

Agenttekniken och e-postfiltrering är lämpade för bevakning över tid. Det är först när något av vikt händer som journalisten uppmärksammas. Hon kan under tiden ägna sig åt andra saker. Att skapa filtreringssystem i sitt e-posthanteringsprogram är i högsta grad en uppgift för journalisten. Det är endast hon som kan avgöra vilken slags information som är viktig och kan bli en nyhet. Zendry Svärdrkrona gav exemplet om namnet Carl Bildt dyker upp i nyhetsbrevet över vilka som gått i konkurs.

Informationssamspel

I en idealvärld bör kommunikatören lägga ut sammanfattningar av informationen i ytwebben samt ge ut ett nyhetsbrev. Båda delarna för att journalister inte skall behöva lägga allt för stor möda på att finna informationen. Journalisten kan då finna den dels manuellt och dels (vilket få gör) låta tekniken finna och sortera den. När journalisten då hittar information som hon är intresserad av kan hon sedan gå in på i databaser eller webbplatser och ladda ner informationen i lämpliga format.

Det kan tänkas att public relations-avdelningarna/företagen blir allt skickligare på att designa information för att journalister skall uppmärksamma den. Detta kan göras till exempel genom att i nyhetsbrev vara noga med ha flera varianter/synonymer av ord för att journalisternas filtersystem skall reagera på brevet. Men eftersom varje journalists filtersystem är högst personligt – gjort utifrån dennes egna nyhetsvärdering – borde det inte vara ett problem.

Journalisten bör ha kontroll över vilken information som når henne och inte överlåta det åt slumpen.

Informationshanteringssystem på organisationsnivå

Inom omvärldsbevakning används system för att kontinuerligt indexera och spara information. Denna information kan delges andra i organisationen och återanvändas vid senare tillfälle. Syftet är att samma arbete inte skall utföras av flera personer samtidigt, och att medarbetarna ska kunna dra nytta av varandras insatser. Arbetsinsatsen behöver inte göras om vid nästa tillfälle informationen behövs. Systemet effektiviserar alltså i både tid och rum.

På en redaktion söker journalisterna kontinuerligt information. När en händelse sker börjar en eller flera journalister göra research. Är det fråga om en organisation som till exempel SVT, Sveriges radio eller TV4 där det finns lokalredaktioner börjar ett antal journalister göra research, inte bara inom samma ämne utan samma saker. Om de kunde samarbeta genom ett intranät skulle dubbelarbete undvikas. Den lokala förankringen skulle även kunna utnyttjas starkare då personliga kontakter skulle tas till vara. Vid exemplet med vindkraftsolyckan i Skåne, kan en journalist i Stockholm utföra digital research och kontinuerligt lägga resultaten på intranätet medan en

kollega i Skåne beger sig ut till platsen. En tredje kollega som är stationerad i Tyskland ser på intranätet vad som sker och tar kontakt med kollegerna i Sverige eftersom han känner till att en vindkraftsolycka skedde i Hamburg några år tidigare. Om det fem år senare skulle ske en liknande olycka är det bara att söka i det interna arkivet för att få fram all research som gjordes fem år tidigare. System som detta skulle kunna utgå ifrån den journalistiska processen och journalistikens krav och leda till en effektivisering för redaktionen och förhoppningsvis en förbättring av journalistiken.

Att redaktionen skulle arbeta mer effektivt är de vi intervjuat överens om, men vad det i sin tur innebär är osäkert. De resurser som friställs skulle kunna användas till att förbättra journalistik och just tillåta den djupare analysen. Effektiviseringen skulle även kunna leda till att färre gör samma jobb som tidigare. Gunnar Nygren anser att det kan innebära en likriktning för journalistiken. Men en eventuell likriktning anser vi beror på hur systemen konstrueras och på hur ledningen väljer att använda systemen i framtiden. Att en journalist inom redaktionen tar reda på namn och telefonnummer till en person behöver inte innebära att endast en journalist ringer personen.

Utbildning

Vid svenska utbildningar i journalistik bör läromoment, kurser eller dylikt i digital informationssökning och -hantering ingå. Vid den utbildning vi läser, Journalistik och multimedia (JMM) vid Södertörns högskola, har eleverna stor kunskap om de tekniska aspekterna vid produktion av journalistiskt material. De får också en grundlig undervisning i Internets struktur och funktion. Det vore enkelt att ge eleverna en djupare kunskap om de digitala mediernas nytta i researchdelen av den journalistiska processen.

Rekommenderad arbetsgång vid öppen sökning

Med utgångspunkt i de erfarenheter vi gjort under arbetet med den här uppsatsen och eget researcharbete har vi sammanställt tio punkter tänkta att fungera som ett stöd vid digital research.

Punkterna skall ses som en modell. Så fort journalisten har förstått dess innebörd kan hon avvika från modellen. Det är inte vår avsikt att reportern vid varje sökning skall behöva gå igenom listan punkt för punkt.

1. Vad är det för en slags produkt jag skall skapa?

Gör en tydlig frågeställning. Det är viktigt att ha klart för sig vad målet är. Till exempel: Jag vill undersöka hur säker skoltrafiken är. Den typ av produkt som skall skapas påverkar vilken slags information som skall sökas (se punkt två).

Kontrollera på ett tidigt stadium vad som tidigare skrivits i ämnet, för att slippa göra dubbelarbete, men även för att upptäcka eventuella felaktigheter i det tidigare materialet.

2. Vad är det för typ av information du letar efter?

Oavsett produkten behövs i de flesta fall bakgrundskunskap. Om produkten skall bygga på forskningsresultat återfinns dessa ofta i databaser med forskningsinriktning. Andra slag av information som kan behövas kan till exempel vara rapporter, undersökningar, litteratur, tidigare artiklar, namn på experter eller namn på drabbade. Genom att definierara *vilken slags* information som först och främst behövs blir det möjligt att i nästa steg avgöra vilka webbplatser/databaser det är lämpligt att vända sig till.

3. Fundera ut vilka databaser och informationssystem som lämpar sig för att finna den information som söks.

Behövs först och främst få en bild av vad som tidigare skrivits/publicerats i ämnet är det lämpligt att börja att leta i de olika textarkiven, det egna och andras. Behövs forskningsrapporter eller fakta kan det vara en idé att gå direkt på institutioner och forskningsinstitut. Är det åsikter som söks kan det vara givande att söka på ämnet i olika diskussionsforum och chattar för att se om någon uttalat sig i frågan.

4. Identifiera logiska vinklar på informationsproblemet.

Skissa upp den inneboende konfliktdynamiken. Detta är förstås väldigt personligt hur man som journalist gör och tänker. Enkelt är att rita upp en mindmap där alla aktörer som påverkar ämnet skrivs ned. Då kan man snabbt avgöra vilka delar som är intressanta samt i vilken ordning man skall angripa ämnet. Här sker även en

nyhetsbedömning. Det blir enkelt att jämföra den bild man fick av ämnet när man kollade vad som tidigare gjorts med den bild som fås av sin cirkel. Kanske det finns en vinkel som inte har blivit belyst och som är intressant.

5. Bestäm dig för i vilken ände du skall börja.

Vad är viktigast?

6. Sätt upp en tidsram.

Hur mycket möda är det värt att finna de uppgifter du vill ha?

7. Konkretisera frågorna till sökord och fraser.

Var noga med att bekanta dig med söktermerna. Kan det finnas synonymer, andra sätt att uttrycka sig på? En språklig fantasi är viktig.

Ett konkret tips för att komma vidare kreativt när det gäller den språkliga fantasin är att ladda ner metataggarna från de sidor man funnit. Analysera dem och se på variationer. Ett annat tips är att ringa en expert för att få en orientering i ämnet.

8. Alternativ sökstrategi

Att till exempel lägga ut förfrågningar på lämpliga chattar, gräva i de egna e-postmapparna, leta radiokanaler och så vidare.

9. Genomför sökningen.

10. Utvärdera resultaten och stäm av med din sökformulering och syfte

Iterera. Utifrån de resultat du har fått, och nya idéer sökningen gett, kan du nu välja om du skall nöja dig eller fortsätta.

Källförteckning

Skriftliga källor

Bierhof Jan & Schmidt Mogens, European journalism training in transition - the inside view, European Journalism Centre, Maastricht, 1997.

Borg Lennart, Omvärldsbevakning för en ny tid: 17 perspektiv för Sverige, Forum för samverkande omvärldsbevakning (FoSO), Svenska arbetsgivareföreningen, Stockholm, 1998.

Cahaner Larry, Competitive intelligence, Touchstone, 1997 .

Carlson, Tom (red.), Massmedia 2000 – handbok för journalister, informatörer och andra som följer press, radio & TV, Norstedts, Falun, 1999.

Gulliksson Mikael, Elektroniska källor i dagspressjournalistik : tekniktillgång, teknikanvändning och attityder vid tre redaktioner 1993 och 1996, Rapport Mitthögskolan ; 1998:5.

Gärdenfors Peter, Fängslade information, Natur och Kultur, Stockholm, 1996.

Ginman Miriam, En modell för journalisternas informationsanskaffning. Relationen mellan informationsflöde och –substans inom olika informationsprocesser i samhället, Tampereen Pikakopia oy, Tampere, 1983 .

Harter Stephen, Online information retrieval. Concepts, principles and techniques, School of Library and informations Science, Indiana University. Academic press, 1986.

Hvitfeldt Håkan & Nygren Gunnar (red), På väg mot medievärlden 2020, Utveckling, teknik, marknad. Studentlitteratur, Lund 2000

Högskoleverket, Journalistutbildningar i högskolan, en utvärdering 2000

Högskoleverkets rapportserie 2000:3 R

Lantz Agneta, Informationskompetens och användarutbildning, Linköping University Electronic Press, Linköping, 1997.

Nilsson Johanna, Informationssökning på Internet-att välja verktyg, Lunds universitet, Biblioteks- och informationsvetenskap, BIVILs skriftserie 1998:12.

Nygren Gunnar, Medier och medborgare i den digitala kommunen- En undersökning om lokal politisk kommunikation i medier och på kommunala webbplatser, Uppsats JMK - Stockholms universitet, 2001.

Paul Nora, Computer assisted research, Poynter institute for media studies, 1994.

Pelling Jon et al, Med datorn som spade, B-uppsats Södertörns Högskola, Journalistik och multimedia, 2001.

Rexed Daniel, Thorson Mikael & Wingstedt Ulf, Verktyg för omvärldsbevakning, Svenska institutet för systemutveckling, SISU 1997.

Rosengren Peter, IT för omvärldsbevakning. Översikt av produkter och tjänster, Svenska institutet för systemutveckling, SISU 1996

SOU 2000:98, Förslag till en ny myndighet för omvärldsanalys, utvärdering och statistik.

Thorson Mikael, Business intelligence - en teoristudie inom området omvärldsbevakning, Svenska institutet för systemutveckling, SISU 1997

Thurén Torsten & Leth Göran, Källkritik för Internet, Styrelsen för psykologiskt försvar, Rapport 177, 2000

Thurén Torsten, Utvärdering av två kurser i elektronisk research vid JMK, Stockholm Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, 2000

Ward Jean & Hansen Kathleen, Search strategies in mass communication, Addison-Wesley Pub Co, 1997.

Muntliga källor

Comerford Mark, intervju på JMK, 2001-04-24

Heller Wolfgang, Telefonintervju, 2001-02-09

Nygren Gunnar, intervju på JMK, 2001-05-08

Lindholm Camilla, intervju på Veckans Affärer, 2001-01-12

Lisinski Stefan, intervju på Dagens Nyheter, 2001-01-04

Svärdkrona Zendry, intervju på Aftonbladet, 2001-04-20

Tellström Richard, intervju på SRU, 2001-05-08

Trillkott Erik intervju på Landstingsförbundet, 2001-11-16

Elektroniska källor

Bergman, Michael, The deep web: surfacing hidden value, 2000,

<http://www.completeplanet.com/Tutorials/DeepWeb/summary03.asp>

Hoppe, Magnus, ur diskussionsforum på <http://www.bidigital.com>, 2000-12-18

<http://www.bidigital.com/discus/messages/5/42.html?tisdagden19december20000816>

Lyman, Peter & Varian, Hal R. How much Information? 2000

<http://www.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info/how-much-info.pdf>

Bilagor

1. Enkätfrågorna som användes i vår undersökning
2. Lista på medverkande medier

Bilaga 1. Digital enkätundersökning.

Här är frågeformuläret.

Vi är mycket tacksamma för att du tar dig tid att svara på våra frågor.

Har du några frågor är det bara att maila jonas.kallgren@student.sh.se eller peder.soderlind@student.sh.se.

Jag är...	Kvinna ☐ Man ☐
Hur gammal är du?	15-24 år ☐ 25-34 år ☐ 35-44 år ☐ 45-54 år ☐ 55- år ☐
Hur länge har du arbetat som journalist?	0-4 år ☐ 5-9 år ☐ 10-19 år ☐ 20+ år ☐
Arbetar du inom	Dagspress ☐ Andra tidningar/tidskrifter ☐ Radio ☐ TV ☐ Nya Medier ☐
Vad använder du internet till i ditt arbete?	Hitta källor ☐ Kolla fakta ☐ Hitta en vinkel ☐ Sondera vad som redan är gjort ☐ Hitta bakgrundsinformation ☐ Annat: <input type="text"/>

<p>Hur ofta använder du dig av internet för att söka information i ditt arbete?</p>	<p>Aldrig ☐</p> <p>Någon gång i månaden ☐</p> <p>1-2 gånger i veckan ☐</p> <p>3-4 gånger i veckan ☐</p> <p>Dagligen ☐</p>
<p>Prenumererar du på något nyhetsbrev/mailinglista?</p>	<p>Nej ☐</p> <p>1-3 stycken ☐</p> <p>4-6 stycken ☐</p> <p>7-9 stycken ☐</p> <p>10 eller fler ☐</p> <p>Exempelvis:</p> <div data-bbox="727 785 1281 957"><input type="text"/></div>
<p>Deltar du i internetbaserade diskussionsgrupper?</p>	<p>Nej ☐</p> <p>1-3 stycken ☐</p> <p>4-6 stycken ☐</p> <p>7-9 stycken ☐</p> <p>10 eller fler ☐</p> <p>Exempelvis:</p> <div data-bbox="727 1276 1281 1449"><input type="text"/></div>

<p>Vilka webb-söktjänster använder du dig av?</p>	<p> ☐ Altavista ☐ Evreka ☐ Excite ☐ Google ☐ Lycos ☐ MSN Search ☐ Northern Light ☐ Yahoo </p> <p>Andra, exempelvis:</p> <div style="border: 1px solid black; height: 60px; width: 100%;"></div>
<p>Kollar du vissa hemsidor rutinmässigt?</p>	<p>Ja ☒ Nej ☒</p>
<p>Vilka betaldata tillhandahåller din redaktion dig?</p>	<p> ☐ Infotorg ☐ Presstext ☐ Mediarkivet ☐ Affärsdata ☐ Kreditfakta ☐ SCB </p> <p>Andra, exempelvis:</p> <div style="border: 1px solid black; height: 60px; width: 100%;"></div>
<p>Använder du dig av något/några mjukvaruprogram för informationsökning?</p>	<p>Ja ☒ Nej ☒</p> <p>Om ja, vilket/vilka:</p> <div style="border: 1px solid black; height: 60px; width: 100%;"></div>
<p>Hur upplever du möjligheten till informationsökning via internet på din arbetsplats?</p>	<p>Dålig ☒</p> <p>Begränsad ☒</p>

	Bra ☐ Utmärkt ☐ Kommentär: <input type="text"/>
Har du deltagit vid någon internutbildning inom området?	Ja ☐ Nej ☐
Erbjuds du internutbildning inom området?	Ja ☐ Nej ☐ Vet ej ☐
Vilka problem ser du med informationsökning via internet?	<input type="text"/>
Vilka positiva erfarenheter har du av informationsökning via internet?	<input type="text"/>
Händer det att du vänder dig till sökproffs inom företaget för att söka information via internet?	Aldrig ☐ ibland ☐ ofta ☐ alltid ☐
Tillhandahåller redaktionen något system för informationshantering på organisationsnivå?	Ja ☐ Nej ☐ Vet ej ☐
Vill du ha uppsatsen skickad till dig som PDF-fil via E-post?	Ja ☐ Nej ☐
	<input type="button" value="Klar!"/>

Bilaga 2. Medverkande medier

Sveriges television:

SVT 1

SVT 2

Totalt 16 redaktioner.

Sveriges Radio:

P1, 3 redaktioner

P4, 8 lokalstationer

Tidningar/tidskrifter:

Falu kuriren

Eskilstuna kuriren

Kristianstadsbladet

Blekinge läns tidning

Alingsås tidning

Arbetarbladet

Expressen

Borås tidning

Sydsvenskan

Aftonbladet

Kvällsposten

Gefle Dagblad

Vestmandslands läns tidning

Nya Wermlandstidningen

Norra Västerbotten

Barometern Oskarshamns-tidningen

Avesta tidning

Dagens Nyheter

Nerikes Allehanda

Länstidningen Södertälje

Länstidningen Östersund

Ljusnan